

Psykolog TIDNINGEN

NR 5 2013 * SVERIGES PSYK * ND

TEMA NÄTMOBBNING:
Kränkningar allt vanligare

FACKLIGT: Oenighet om
specialistpsykologer i Värmland

FACKLIGT: Lars Ahlin om
förbundets mål och visioner

FORSKNING: Empatisk vägg
skydd mot affektsmitta

DEBATT: "Psykologer måste
ta på sig nya arbetsuppgifter"

Trädgårdsterapi i landstingets regi
Psykolog Kajsa Asklöf:

**"Vi ser stor skillnad
före och efter
rehabilitering"**

- * **KORSORD**
- * **BOKTIPS**
- * **ESSÄ**
- * **PS13**

Glad sommar!

Psykologpartners utbildningar hösten 2013

Bli bättre på att behandla sömnproblem med KBT
Stockholm den 3 och 24 oktober

Orienteringsutbildning i kognitiv beteendeterapi
Malmö den 29 oktober & 5, 12, 19 & 26 november

KBT för ST-läkare & specialister i allmänmedicin
Stockholm med start den 12 september
utbildningen innehåller åtta föreläsningsdagar och fem handledningsträffar

Acceptance and Commitment Therapy: En utbildning i tre delar
Del 1: Inlärningssteori, Funktionell Kontextualism, Relational Frame Theory & ACT
Malmö den 16-17 september & 21-22 oktober
Stockholm den 26-27 september & 10-11 oktober

Del 2: Att lära sig ACT genom upplevelsebaserad inlärnin
Göteborg den 1-2 oktober
Stockholm den 5-6 november
Malmö den 11-12 november

Del 3: Avancerad färdighetsträning i ACT
Malmö den 9-10 december
Stockholm den 10-11 december

Grundutbildningar i Motiverande samtal, MI
Stockholm den 1-2 oktober & halvdag 12 november
Malmö den 14-15 oktober & halvdag 18 november
Linköping 21-22 oktober & halvdag 2 december
Göteborg den 24-25 oktober & halvdag 6 december

Fortsättningsutbildningar i Motiverande samtal, MI
Stockholm den 27-28 november & halvdag 5 februari

Specialistkurs i motiverande samtal, MI
Stockholm 22-23 oktober & halvdag 4 december samt 4-5 mars & halvdag 14 maj

Kurs i inlärningspsykologi och beteendeterapi, Godkänd i specialistordningen för psykologer
Stockholm med start den 6 november
utbildningen omfattar tolv föreläsningsdagar

Internetbehandling med KBT - ökar tillgängligheten till kvalitetssäkrad psykologisk behandling
Femton års forskning har visat att internetbaserad KBT är ett fungerande alternativ för att behandla olika typer av psykisk ohälsa. För bästa möjliga resultat behövs en behandlare som hjälper patienten genom programmet.
Lär dig mer om hur du kan nå ut till fler patienter med fungerande KBT-behandling.

Linköping den 25 oktober
Malmö den 7 november
Stockholm 22 november
Göteborg 28 november

Mer information om samtliga utbildningar hittas på www.psykologpartners.se/utbildningar.

Kajsa Asklöf, Jennie Svensson och Emma Olsson arbetar på Grön rehab väster.

14

TEMA: NÄTMOBBNING

- 4 Allt yngre barn nätmobbas
- 7 Skolpsykolog Ylva Kurtén: "Svårare att hantera än traditionell mobbning"
- 10 Färre utsätts för traditionell mobbning

AKTUELLT

- 11 "SBU-kritik bör leda till mer forskning"
- 11 22 finalister till Stora Psykologpriset
- 12 Psykolog ny ordförande för Läkare utan gränser

REPORTAGE

- 14 Trädgårdsterapi för deprimerade

PSYKOLOGSTUDENT

- 18 PS13

FACKLIGA NYHETER

- 20 Förbundets mål och visioner
- 22 Oenighet om specialistpsykologer i Värmland

MEDLEMSSIDOR

- 23 Ledaren
Av Lars Ahlin

- 23 Nytt från förbundet
- 26 Fråga Etikrådet
- 27 Fråga Ombudsmannen

FORSKNING

- 30 Empatisk vägg skydd mot affektsmitta
Av Hilmar Hilmarsson

ESSÄ

- 36 Psykoterapiforskningen går mot integration
Av Billy Larsson

7

Boktips: Allt om huggning av Lars Mytting.

40 DEBATT

43 KORSORD

RECENSIONER

- 44 Boktips

Sara Renström och David Brohede rapporterar från PS 13.

18

Redaktören har ordet

Sociala medier på gott och ont

Facebook och Instagram tar allt större plats i de ungas liv och blir en helt ny arena – på gott och ont. Psykolog **Sofia Berne**, som forskar om mobbning på internet har funnit att barn så unga som tio år drabbas i stor omfattning. Mobbningen sker i offentlighet, samtidigt som den når rakt in i hemmet och den som utsätts upplever att det inte finns

ingen fristad. Vad kan psykologen göra? Att gripa in är alla vuxnas ansvar. Skolpsyko-

logen kan stötta dem att ha ett bra samtal för att lösa konflikten, säger psykolog **Ylva Kurtén**. Läs mer i Peter Örns reportage.

Vi skriver också om: Trädgårdsterapi i landstingets regi, forskning om empati, debatt om diagnoser och reportage från studenternas PS13. Och för första gången – ett korsord specialgjort för psykologer!

Det här är sista numret före semestrarna, men du kan följa oss på psykologtidningen.se i sommar. Vi rapporterar bland annat om den europeiska

psykologikongressen ECP13 och om Psykologförbundet i Almedalen.

I nr 6, som kommer 16 augusti, lanserar vi *Psykologtidningen* med nytt format, logotyp och layout. Och redan nu har vi infört en hel del förändringar både i papperstidningen och på hemsidan. En av nyheterna är att man numera kan annonsera på hemsidan, som en service till läsarna och ett sätt att nå ut ännu mer med sin annons.

Trevlig sommar!

Carin Waldenström

Psykologtidningen

Nr 5 2013 • 4/6 15/8 • Årgång 59
Utgiven av Sveriges Psykologförbund

Chefredaktör och ansvarig utgivare:
Carin Waldenström
08 567 06 453
carin.waldenstrom@psykologforbundet.se

Reporter, redaktör och stf ansvarig utgivare:
Kajsa Heinemann
08 567 06 452
mobil 0709 67 64 78
kajsa.heinemann@psykologforbundet.se

Reporter och redaktör:
Peter Örn
08 567 06 451
mobil 0703 09 10 42
peter.orn@psykologforbundet.se

Formgivning: Marianne Tan,
marianne@tanproduktion.se

Omslagsfoto:
Tomas Ohlsson

Allt yngre barn offer för nät

16 procent av svenska tioåringar uppger att de varit utsatta för nätmobbning. Det visar en studie av **psykolog Sofia Berne** som forskar om nätmobbning. Kränkande bilder och videoklipp upplevs som mest jobbigt, och det är framför allt flickor som mobbar andra flickor.

Men det kan vara svårt att avgöra vem som gjort vad, och enligt **skolpsykolog Ylva Kurtén** är nätmobbning ofta mer svårhanterbart än traditionell mobbning.

TEXT: PETER ÖRN FOTO: PETER ÖRN OCH ISTOCKPHOTO

Kunskapen om nätmobbning är fortfarande bristfällig. Det är ett relativt nytt forskningsområde och omfattningen av nätmobbning uppges variera från att närmare hälften av alla ungdomar mellan 12 och 16 år uppges ha blivit utsatta (organisationen Friends nätrapport 2012), till betydligt lägre siffror. Det finns även forskare som helt ifrågasätter att det finns något specifikt som kan kallas nätmobbning, att det kan avgränsas från traditionell mobbning, annat än hos vuxna som ofta har en tendens att "rusa åstad och få panikkänslor varje gång något nytt dyker upp bland unga". Det blogginlägget skrev Elza Dunkels, forskare i pedagogiskt arbete vid Umeå universitet, som har doktorerat i ungdomars internetanvändande, år 2011 på webbplatsen Forskning.nu.

Sofia Berne, psykolog och doktorand på psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet, förklarar att nätmobbning ofta hänger ihop med det som händer på skolgården.

– Men på vissa punkter kan det se annorlunda ut vid nätmobbning. Den som utsätts för nätmobbning kan exempelvis uppleva att det inte finns någon fristad överhuvudtaget eftersom mobbningen även sker när man är hemma. Dessutom kan det vara oklart vem förövaren är och vilka som är åskådare. Även spridningen av nätmobbningen kan vara svår att överblicka, säger Sofia Berne.

SOFIA BERNE INGÅR i ett forskningsprojekt som leds av Ann Frisén, psykolog och professor i psykologi vid Göteborgs universitet. Projektet syftar till att ge en tydligare bild av nätmobbningen, hur omfattande den är, hur den tar sig uttryck, vilka som drabbas och vem som är förövare.

De har genomfört fyra studier, två enkätstudier bland elever i årskurs fyra, sex och nio, och två med fokusgrupper från samma årskurser. Totalt medver-

kade 1 404 elever i Göteborgsregionen (1 149 elever svarade på enkäten). Därefter har de genomfört gruppintervjuer med elever kring olika teman som har med mobbning att göra.

När de år 2012 släppte nya resultat från enkätstudien var det många som reagerade med förvåning: Nätmobbning

mobbing

Personerna på bilderna har inget samband med texten.

är vanligast bland 10-åringar, i den gruppen hade 16 procent blivit utsatta. Bland sjätteklassarna var motsvarande andel 8 procent, i årskurs nio var det 9 procent. Bland de elever som utsatt någon annan för nätmobbing var mönstret det omvända: 14 procent av 15-åringarna hade utsatt någon annan för nätmobbing,

bland sjätte- och fjärdeklassarna var andelen 5 procent.

– **FORSKNINGSSTUDIEN VISAR** också att det finns olika typer av nätmobbing, exempelvis bilder och filmer som sprids, kränkande kommentarer eller hot per sms eller på olika forum på webben.

Utöver det kretsar mycket kring utseende och särskilt flickor är utsatta för det, säger Sofia Berne.

I internationella studier uppger barn och ungdomar ofta att de inte skulle vända sig till en vuxen om de blev utsatta för nätmobbing, eftersom de då befärar att de skulle förbjudas att använda internet och att de vuxna förmodligen ändå inte skulle förstå. Bland svenska elever förhåller det sig annorlunda: Bland fjärde- och sjätteklassare uppger 20 procent att de skulle vända sig till en lärare och 40 procent till sina föräldrar om de blev utsatta för nätmobbing.

– De här resultaten belyser vikten av att föräldrar och lärare vet *hur* och *när* de ska hjälpa om de får kännedom om nätmobbing. Det är exempelvis viktigt att inte fastna i tekniken, vuxna behöver inte förstå den för att hjälpa barn och ungdomar. Det handlar ju i grund och botten om sociala relationer och hur man ska hantera dem, säger Sofia Berne.

En förklaring till de svenska resultaten kan delvis vara att det pågår ett arbete för att motverka mobbing i skolorna, tror Sofia Berne, bland annat uppmuntras barn och ungdomar att berätta för vuxna om de själva blir utsatta eller ser någon annan utsättas för mobbing.

Att forskningsområdet är nytt vittnar svårigheten för forskarna att hitta en gemensam definition för nätmobbing om (eller cybermobbing, som det kallas i forskarsamhället), och vad som skiljer det från traditionell mobbing. Forskare i sex europeiska länder, däribland Sverige, har undersökt huruvida ungdomar tycker att de kriterier som

kännetecknar traditionell mobbning även gäller för nätmobbning. Kriterierna är: intentionen att skada, repetition av kränkningen, samt maktobalans mellan förövare och offer. Det har utöver dessa föreslagits att två ytterligare kriterier skulle kunna känneteckna nätmobbning: den möjliga anonymiteten hos förövaren och offentlighet kontra privat. (Menesini et al. 2012).

– **STUDIEN VISADE ATT** kriterierna för traditionell mobbning (intentionen att skada, repetition och obalans i makt) kan se annorlunda ut vid nätmobbning. Kriteriet intentionen att skada kan vara svår att förstå när det handlar om nätet, uppger många ungdomar. Var avsikten att skada eller var det bara ett skämt? Detta kan skapa osäkerhet hos den som blir utsatt, säger Sofia Berne, och fortsätter:

– Dessutom brukar man ju säga att det ska ske upprepade gånger (repetition) för att räknas som mobbning. Det är komplicerat att använda det kriteriet på nätmobbning; när en förövare exempelvis tar en ofördelaktig bild på någon och lägger ut den på nätet, och någon går in och trycker ”gilla”, så är det utifrån offrets perspektiv en kränkning. Det gör att man kan behöva se lite annorlunda på kriteriet repetition på nätet.

Även kriteriet maktobalans kan se annorlunda ut på nätet. Exempelvis kan den person som är bäst på att skicka snabba, aggressiva kommentarer, och som inte ”ger upp”, uppfattas som den som har mest makt och social status på nätet.

– Det kan vara personer som i vanliga fall inte har makt och status. Ibland kan det också hända att den som blivit utsatt för nätmobbning hämnas på nätet, säger Sofia Berne.

Kriterierna anonymitet och offentlighet kontra privat verkar inte vara nödvändiga för att definiera nätmobbning enligt de ungdomar som diskuterat begreppet i fokusgrupper (Menesini, et al. in press), men kan påverka på så vis att nätmobbningen blir extra smärtsam för

den drabbade. Sofia Berne:

– Anonymiteten, att inte alltid veta vem som är mobbaren, kan öka känslan av utsatthet och maktlöshet. Offentligheten, att en bild eller kanske ett videoklipp läggs ut på nätet, upplevs också jobbigare för offret än då mobbningen sker privat. Vem är åskådare? Hur många ser det? Sitter kompisar med bland åskådarna?

”Osynligheten gör nätmobbning mer aggressiv”

Det är lättare att vara aggressiv på nätet än ansikte mot ansikte. Det uppgav 63 procent av barnen i årskurs 6 och 84 procent av barnen i årskurs 9, som ingick i en enkätstudie bland 797 elever som forskargruppen i Göteborg genomfört. Vid intervjuer med ett urval av dessa elever framgick att orsaken kan vara osynligheten, det vill säga man ser inte offrets reaktion och den ledsamhet mobbningen leder till, och ingen kompis bevitnar heller ens egen reaktion som

mobbare – kroppsspråket som kanske avslöjar den egna osäkerheten. Det gör att man vågar mer.

Det kan också handla om svårigheten att förstå kommunikationen på nätet, förklarar Sofia Berne. Det hänger samman med osynligheten, exempelvis vad avsikten med en kommentar eller bild är, eller om personen bara vill skoja eller vara elak.

– Det är svårt att veta när man inte ser kroppsspråket. Men andra ungdomar menade dock att det är lätt att veta om det är på skoj eller inte genom att man exempelvis skickar med ”smileys” eller något annat tecken.

För dem som fått utstå traditionell mobbning och nätmobbning samtidigt kan konsekvenserna ibland bli allvarligare än om man bara varit utsatt för en av formerna, visar forskning (Gradinger, Strohmeier & Spiel 2009; Brighi et al 2012). Enligt organisationen Friends (2013) har sex av tio som utsätts för nätkränkningar även blivit utsatta för traditionell mobbning.

Nätmobbning kan leda till en rad psykiska konsekvenser. Depressiva symtom, ångest, försämrad självkänsla och en ökad ensamhetskänsla tillhör de symtom som påvisats (Tokunaga, 2010).

– Internationell forskning har även visat att skolresultaten kan påverkas negativt, liksom familjerelationen (Beran & Li, 2007). Dessutom upplevs kränkande bilder och videoklipp som ligger ute på nätet som mer jobbiga att tvingas utstå, än andra uttryck för mobbning (Slonje & Smith, 2008). I vår studie har vi även noterat att de som blir mobbade på nätet har en mer negativ kroppsuppfattning än de som inte blir nätmobbade, säger Sofia Berne.

Att nätmobbning blir allt vanligare även bland så unga som 10-åringar förvånar inte minst personal som arbetar inom Bup. Det har Sofia

– **Nätmobbning kretsar mycket kring utseendet och särskilt flickor är utsatta för det, säger Sofia Berne.**

Berne själv fått erfara då hon föreläst för Bup-personal.

– Jag tror det är viktigt att ställa frågor om nätmobbning vid utrednings-samtal inom barn- och ungdomspsykiatri. Även om många förstår att nätmobbning existerar så förvånas man över omfattningen och att det förekommer i så unga år. Att ställa frågor om nätmobbning är också ett sätt att visa att vuxna faktiskt bryr sig om den här problematiken, säger Sofia Berne.

MEN NÄTMOBBNINGEN till trots, internet utgör också något positivt för unga, framhåller Sofia Berne. Hennes forskning visar att närmare 60 procent av 10-åringarna använder internet dagligen och 90 procent några gånger i veckan. 57 procent använder åtminstone ett socialt nätverk. Och det mesta som sker på nätet mellan barn och ungdomar fungerar väldigt bra. Sofia Berne:

– Nätet ger fantastiska möjligheter för identitetsarbetet, man kan testa sina åsikter, lära sig diskutera och argumentera för det man tror på. Att be ett barn sluta använda internet bara för att det kan förekomma nätmobbning är som att be ett barn sluta att vara med på rasten. ✱

SOFIA BERNES REFERENSER:

Slonje, R. & Smith, P. K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology*, 49, 147–154.

Tokunaga, S. R. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26, 277–287.

Menesini, E., Nocentini, A., Palladino, et al. (2012). Cyberbullying definition among adolescents: A comparison across six European countries. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 15(9), 455–463. doi: 10.1089/cyber.2012.0040

Beran, T. & Li, Q. (2005). Cyber harassment: A study of a new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research* 32(3), 265–277.

Menesini, E., Nocentini, A., Palladino, et al. (In press). Definitions in Cyberbullying. In Smith, P.K., & Steffgen, G. (Eds.), *Cyberbullying through the new media: Findings from an international network*. Psychology Press: Oxford.

Brighi, A., Melotti, G., Guarini, A., et al. (2012). Self-esteem and loneliness in relation to cyberbullying in three European countries. In Q. Li, D. Cross, & P. K. Smith (Eds.), *Cyberbullying in the global playground: Research from international perspectives* (pp. 32–56). Chichester, UK: Wiley Blackwell.

Gradinger, P., Strohmeier, D., & Spiel, C. (2009). Traditional bullying and cyberbullying. *Zeitschrift für Psychologie/Journal of Psychology*, 217, 205–213.

– Vi måste lyssna på upplevelsen, inte först och främst på språkbruket, för att förstå om det har upplevts som kränkande, säger Ylva Kurtén.

Skolpsykolog Ylva Kurtén: "Ofta svårare att hantera än traditionell mobbning"

Internet är gränslöst och nätmobbning upphör inte utanför skolgården. Föräldrar och lärare involveras, det kan vara svårt att avgöra vem som gjort vad, och nätmobbning blir därför mer svårhanterbar än traditionell mobbning.

– Då har vi en viktig uppgift att stötta vuxna i att ha ett bra samtal för att kunna lösa konflikten, säger skolpsykolog Ylva Kurtén.

TEXT: PETER ÖRN FOTO: PETER ÖRN, ISTOCKPHOTO, CLAUDIO BRESCIANI/SCANPIX

Strax innan lunch onsdagen den 24 april. 12-åriga Katie Webb lämnar sin skola där hon gått i sex år, Simon de Montfort Middle School i Evesham, Storbritannien, och återvänder hem för att avsluta sitt liv. En lång tids trakasserier på internet om hennes

"konstiga frisyr" och "fel kläder" hade passerat den gräns för vad Katie Webb orkade med. Hon hänger sig. När hon upptäcks efter ett par timmar är det för sent. Facebook två dagar senare: En ny grupp, nu med syftet att hedra Katie Webb, har redan över 2000 medlemmar. "Hon var en älskvärd flicka, naturligt

»Nätmobbing upplevs ofta som extra skamligt«

glad och livfull” förklarade hennes lärare senare (Mirror, 29 april 2013).

Fallet Katie Webb är bara ett i raden som fått debatten om nätmobbing och ungdomars internetvanor att blossa upp i Storbritannien. Det är också ett exempel på nätmobbingens signum: den snabba kommunikationen, en stor grupp involveras, den drabbade finner ingen fristad – inte ens i sitt eget hem, belackarnas möjliga anonymitet (är det en kompis?), den offentliga arenan (vem ser att jag mobbas, och hur många?), och konsekvenser som inte går att överblicka. Speciellt för nätmobbing är också massmediernas agerande. Även de finns på nätet och fångar upp internettrafiken, och rapporterar snabbt händelser som den med tolvåriga Katie Webb.

ÄVEN I SVERIGE har nätmobbing fått allt större uppmärksamhet. När en 13-årig flicka i mars tog sitt liv genom att ställa sig framför ett framrusande tåg i Kumla blev det tidigt ”efter återkommande nätmobbing” i medierna. I vilken utsträckning nätmobbing ledde till tragedin är dock fortfarande oklart och utreds. Instagram-upploppet i Göteborg i december 2012 orsakades av att ett stort antal tjejer och killar hängdes ut på Instagram med kränkande kom-

mentarer (se separat text). Vintern 2013 klev en rad svenska kvinnliga journalister och skådespelare fram och berättade i ett uppmärksammat tv-reportage (*Uppdrag Granskning* 6 februari 2013) om trakasserier och hot på nätet.

Att framför allt unga flickor mår psykiskt sämre i dag än för några år sedan visar nationella undersökningar från bland andra Folkhälsoinstitutet, och det är också Ylva Kurténs erfarenhet som skolpsykolog sedan tio år. Hon arbetar i dag på grundskolans alla stadier i Nacka utanför Stockholm och har tidigare även varit verksam vid grund- och gymnasieskolor i Stockholms stad. Ylva Kurtén tror att ungdomars internetvanor har bidragit till den här utvecklingen.

– I dag är man hela tiden ute på en arena, på nätet, och blir bedömd. Ungdomar saknar den privata sfär som tidigare fanns. Känslan av att inte duga eftersom man hela tiden har andra att jämföra sig med blir allt vanligare, säger hon.

UTSEENDET SPELAR EN viktig roll i sociala medier och det ligger också till grund för en stor andel av kränkningarna på nätet. Flickor som utsätter andra flickor är vanligast. Men det rör sig inte bara om utseenderelaterade trakasserier, förklarar Ylva Kurtén.

– Det kan också handla om att bryta förtroenden mellan tidigare nära vänner.

Om man tidigare avslöjade sin förra bästis hemligheter bara för sin nya bästis, som ett sätt att visa sin lojalitet, så kan det hända att sådana hemligheter nu läggs ut på offentliga forum. Alla kan läsa och kommentera, och för den som drabbas kan det kännas förödande att bli så utlämnad. Man både känner sig och blir väldigt sviken, säger Ylva Kurtén.

UTIFRÅN YLVA KURTÉNS erfarenheter är det inte ovanligt att ungdomar i årskurs 5 och 6 utsätts för olika typer av nätmobbing, och att det rör sig om en pågående konflikt på skolgården som också pågår på nätet. Det är inte heller ovanligt att en tidigare konflikt, som varit avsmunad en tid, åter blommar upp, fast nu på nätet.

– Nätmobbing känns extra jobbigt för den drabbade när det görs anonymt och du inte kan bemöta trakasserier. Du vet inte heller vem eller vilka som bevitnar det. Den når överallt och går inte att stänga av. I dag är det så viktigt att vara ”rätt” och känslan av att alla kan se gör att nätmobbing ofta upplevs som extra skamligt.

Den som berättar om mobbningen är som regel en annan elev, en kompis eller kanske en förälder. Skolornas handlingsplaner för att hantera traditionell mobbing, med en modell för medlingssamtal och vilka som ska delta

Personerna på bilderna har inget samband med texten.

i dessa, kan vara effektiva verktyg för att även hantera nätmobbning, anser Ylva Kurtén. Samtidigt ser nätmobbningen annorlunda ut vilket gör den mer komplex och svårhanterbar. Det är svårare att se vem som gjort vad, var konflikten börjar och slutar, den flyttar från skolan till hemmet och trappas upp, och ofta blir föräldrar som vill försvara sina barn indragna på ett annat sätt än vid traditionella mobbningsfall.

– Sammantaget gör allt detta det svårare att gå in för att försöka lösa konflikten, det krävs bland annat ett tydligare samarbete med hemmet. Det skulle säkert även behövas speciella initiativ anpassade för nätmobbning, kanske i form av en rikstäckande organisation som var kunnig och kunde samarbeta med hem och skola i enskilda ärenden, säger Ylva Kurtén.

NORMALT ÄR DET skolans kurator som har ansvar för att hantera fall av nätmobbning och Ylva Kurtén blir som skolpsykolog främst involverad om konflikten eskalerar. Blir nätmobbningen allvarlig måste skolan stötta eleven att polisanmäla, eller anmäla själv om det behövs.

– Men det är viktigt att fundera över vad som egentligen är kränkande när man arbetar med fall som nätmobbning. Ungdomar kan använda ett mycket hårt språk, inte minst i 12–13-årsåldern, och

ordens betydelse förändras och betyder ofta inte samma sak för dem som för oss vuxna.

– Det är dock inte okay att kalla någon för exempelvis ”hora” bara för att ordet blivit vanligare, och man kan inte heller veta vem som tar illa vid sig av att bli kallad för det. Därför måste vi lyssna på upplevelsen, inte först och främst på språkbruket, för att förstå om det har upplevts som kränkande, säger Ylva Kurtén.

Skolan har varit tidigt ute för att informera om internet och riskerna med nätmobbning, uppger Ylva Kurtén. Medvetenheten är därför stor bland eleverna. Samtidigt finns det inom skolvärlden ofta en uppfattning att nätmobbning inte är något specifikt ansvar för skolan. Internet är gränslöst, nätmobbning upphör inte vid skoldagens slut eller vid skolgårdens gräns.

– Jag kan till viss del förstå den inställningen, skolans villkor är redan tuffa och ska de kunna jobba effektivt även mot nätmobbning borde den få resurser till det. Men alla har skyldighet att gripa in om någon utsätts för mobbning och det är viktigt att där skapa en vuxen ring kring konflikten. I den kan skolpsykologen stötta vuxna i att ha ett bra samtal för att lösa konflikten och till att handla om barnens mående och vårt gemen-

NY STUDIE: Rollspel ett sätt att förebygga mobbning

Om skolbarn i högre utsträckning får diskutera moraliska och etiska frågor, och får stöd att utveckla sin självtillit, ökar möjligheten att kamrater ingriper om de ser någon bli mobbad. Den slutsatsen drar Tomas Jungert, forskare i psykologi, samt Robert Thornberg, forskare i pedagogik, i en ny studie. Båda är verksamma vid Linköpings universitet.

Vad som avgör kamratens agerande är bland annat förmågan att ”slå håll på” det som kallas moraliskt disengagemang (övertygelser som befrämjar ett inhumant beteende), skriver forskarna. Det kan åstadkommas med hjälp av att skolbarn får diskutera moraliska och etiska frågor i större utsträckning, och att de ges stöd för att utveckla sin självtillit för att våga ingripa. Det kan exempelvis ske genom rollspel då eleverna får pröva hur det känns att agera i olika scenarier, och genom att skolan arbetar med det sociala klimatet i klassen, så att elever som vågar säga ifrån känner att kamraterna backar upp.

Thornberg R, Jungert T. Bystander behavior in bullying situations: Basic moral sensitivity, moral disengagement and defender self-efficacy- Journal of Adolescence 2013; 36: 475–483.

samma ansvar som vuxna, säger Ylva Kurtén, och fortsätter:

– Vi ska inte hänga ut enskilda barn, varken offer eller förövare, utan se längre och fundera över på vilket sätt vi vuxna brister i vårt stöd och i vår förmåga att skapa en miljö där vi är uppmärksamma och kan förebygga nätmobbning. Vi får inte heller glömma att orsaken till att många elever mår psykiskt dåligt är deras relationer i familjen, och att många föräldrar inte förstår hur viktiga de är. Internet är i grunden också något positivt för många. Där kan man både hitta nya gemenskaper och har någonstans att ta vägen. ✨

Nätmobbing slutade i upplopp

Instagram-upploppet i Göteborg vintern 2012 visar hur nätmobbing, med ryktesspridning, den snabba nätkommunikationen, missuppfattningar och många involverade, kan få en dramatisk utveckling. Nu har två flickor, 15 och 16 år, åtalats för grovt förtal.

Efter att ett stort antal tjejer och killar hängts ut på sajten Instagram med bilder och kränkande kommentarer, uppmanar en grupp på Facebook till "krig" mot skaparna bakom Instagram-kontot.

ENLIGT RYKTET är den ansvariga en 17-årig flicka på Plusgymnasiet. Hundratals ungdomar samlas utanför gymnasiet för att protestera, polisen anländer och efter sten- och snöbollskastning omhändertas 27 ungdomar.

Några dagar senare samlas ungdomar åter, nu i närheten av Järntorget i centrala Göte-

borg, ny tumult utbryter och fler ungdomar omhändertas.

DEN FÖRST utpekade 17-åringen visade sig vara oskyldig. Nu har två flickor, 15 och 16 år, åtalats för grovt förtal. 45 ungdomar är målsägare och kommer att vittna.

Barn- och elevombudet (BEO), som sedan det bildades 2006 har drivit omkring 200 fall av mobbningsärenden, känner inte till något tidigare fall då det endast har gällt kränkningar på nätet.

Nätmobbing har i några fall funnits med som ett

inslag i kombination med traditionell mobbing i BEO:s ärenden.✱

PETER ÖRN

Ur Dagens Nyheter 21 maj 2013.

Internationell studie:

Färre utsätts för traditionell mobbing

Nätmobbingen visar tecken på att öka medan traditionell mobbing minskar. Det framgår av en genomgång som inkluderar studier från 27 länder ⁽¹⁾.

Av samtliga länder var det 19 som rapporterade en signifikant minskning av såväl tillfällig som varaktig mobbing bland elever i åldern 11 till 15 år.

De granskade studierna täcker åren 1990 till 2009 och är gjorda i Väst- och Östeuropa och Nordamerika. Hur Sverige hamnade i genomgången framgår inte av rapporten.

Endast två studier om nätmobbing ingick i granskningen, en från England och en från USA, där det fanns tidigare studier att jämföra med.

I den engelska studien ingick dessutom bara mobbing via sms och e-post (inte sociala medier så som Facebook och Instagram), och författarna varnar därför för att dra för säkra slutsatser av resultaten.

I studien från USA, med elever från 10 till 17 år, ökade andelen som varit utsatt för trakasserier på nätet från 6 till 9 procent.

Författarna lyfter fram den ökade användningen av internet som en förklaring. Mellan de granskade åren (2000 till 2005) ökade andelen ungdomar som satt två timmar eller mer uppkopplade på internet från 13 till 23 procent.

I DEN ENGELSKA studien ingick barn i åldern 11 till 13 år, och resultaten gäller åren 2002 till 2006. År 2002 uppgav 1,1 procent att de blivit ut-

satta för mobbing via sms eller e-post, en siffra som steg till 1,8 procent 2004 och därefter åter minskade till 1,1 procent 2006.

DEN VIKTIGASTE slutsatsen av genomgången är att traditionell mobbing tycks minska, skriver författarna. För att kunna dra några slutsatser om nätmobbingens prevalens krävs det fler longitudinella studier och att de nya sätten att kommunicera via internet inkluderas.✱

1.Soc Psychol Educ online 2011 (DOI 10.1007/s11218 011 9158 y).

"Kritik mot diagnosinstrument bör leda till mer forskning"

SBU:s rapport om bristande vetenskapligt stöd för diagnosinstrument vid utredning av autismspektrumtillstånd bör leda till mer forskning. Det är i så fall en välkommen utveckling, anser docent och neuropsykolog Agneta Nydén.

–Rapporten tvingar oss att bättre vetenskapligt belägga våra metoder, säger Agneta Nydén, som arbetar vid Sahlgrenska universitetssjukhuset i Göteborg.

I SBU:S RAPPORT om metoder för diagnostik och insatser vid autismspektrumtillstånd, som publicerades i april i år, framgår att **endast 2 av 14 utvärderade diagnostiska instrument och skattningsformulär för utredning av autism, (Autism Diag-**

FOTO: PRIVAT

Agneta Nydén

nostic Interview-Revised, ADI-R, och Social Communication Questionnaire, SCQ), har ett vetenskapligt stöd. Och av 25 granskade insatser och behandlingsmetoder saknar samtliga ett tillräckligt vetenskapligt underlag för att effekterna överhuvudtaget ska kunna bedömas, skriver SBU.

PSYKOLOGER SOM *Psyko-logtidningen* varit i kontakt med välkomnar rapporten, som riktar ljuset på något som bland annat har lett till att det diagnostiska arbetet kan skilja sig mycket åt i landet och att det ofta finns en övertro på instrumentens betydelse.

Neuropsykolog Agneta Nydén är inte förvånad att så få instrument visade sig ha ett vetenskapligt stöd.

–Det förekommer väldigt lite forskning om dessa instrument. **Rapporten visar att vi måste forska mer och få fram evidens för det vi gör.** Den kanske också leder till en mer samlad uppfattning om vad som bör ingå i en basutredning vid misstänkt autism. I dag spretar det allt för mycket i landet, säger Agneta Nydén.

LÄS HELA ARTIKELN med fler kommentarer på www.psykologtidningen.se *

PETER ÖRN

22 nominerade till Stora Psykologpriset

Bland årets nominerade till Stora Psykologpriset 2013 finns skolpsykologer, kliniker, forskare, privatpraktiserade, psykologföretag och psykologer som även har förtroendeuppdrag inom förbundet.

Stora Psykologpriset, som delas ut av Pearson Assessment i samarbete med Sveriges Psykologförbund, syftar till att uppmärksamma psykologers insatser för att förbättra människors livskvalitet och bättre ta tillvara mänskliga resurser. Av de 22 nominerade utses tre finalister som presenteras senare i höst. 9 oktober koras vinnaren.

2 frågor till några av de nominerade:

- 1) Grattis, hur känns det?
- 2) Vad skulle det betyda om du vinner?

Per Magnus Johansson, ordförande i Psykologförbundets Etikråd:

- 1) Det känns mycket hejrande och jag har alltid hyst en stor respekt för dem som tidigare har blivit nominerade.
- 2) Jag värdesätter redan att jag blivit nominerad. Det skulle betyda väldigt mycket för mig och utmärkelsen, om jag får den, skulle ha stor symbolisk betydelse.

Siv Boalt Boëthius, professor emerita, tidigare verksamhetschef för Ericastiftelsen:

- 1) Fantastiskt roligt och hedrande.
- 2) Mycket, men just nu svårt att prioritera, finns så många alternativ som lockar!

Mattias Lundberg, docent vid institutionen för psykologi i Umeå:

- 1) Roligt och överraskade. Det är dessutom i ett synnerligen kompetent gäng man hamnar i.
- 2) Det skulle såklart vara ett tecken på att jag gör rätt och det skulle stimulera till fortsatt arbete. Skulle jag vinna skulle det ju dessutom innebära att en *man* vann priset. Det är faktiskt på tiden.

KAJSA HEINEMANN

Se alla nominerade på www.stora-psykologpriset.se

Kursarrangör vill stärka fattiga kvinnors ställning

Sedan 2002 arrangerar Wise Mind utbildningar utomlands för psykologer. Företaget arrangerade även den kurs på Kap Verde, som *Psykologtidningen* skrev om i nr 4 2013. Här berättar Wise Minds ägare, psykolog **Eva Hedenstedt**, med egna ord om deras verksamhet i fattiga länder.

”Wise Mind har förlagt utbildningsveckor till Indien, Senegal, Sri Lanka och Kap Verde-öarna. Kursdeltagare ombudsas ta med pengar, mediciner, leksaker och annat att skänka som gåvor. Stödet riktas till kvinnorna; kvinnor utgör 70 procent av alla som lever i extrem fattigdom och är utan grundläggande mänskliga rättigheter.

KVINNOFÖRTRYCKET både orsakar och förstärker fattigdom och utsatthet, och det är genom att ge kvinnor mänskliga rättigheter som världen kan lyftas ut fattigdom.

I januari 2008 gick kursresorna till Kerala i södra Indien. Där besökte vi Sakhi – Womens Resource Centre i Trivandrum. Till Sakhi

skänkte vi omkring 10-20 euro per person. Sakhi jobbar bland annat med kunskapsspridning och utbildningsverksamhet för unga kvinnor och män i ämnen som ”life skills”, jämställdhet och handfasta ämnen som att lära kvinnor självförsvar mot sexuella trakasserier och övergrepp i bussar, tåg och på offentliga platser.

VINTERN 2012 VAR Wise Minds utlandskurser förlagda till Sri Lanka. Via internet hittade jag organisationen Women in Need (WiN), som arbetar med kvinnor som är utsatta för våld i nära relationer. WiN har personal utplacerade på sjukhus och polisstationer för att stötta

FOTO: CAROLINE JENSEN

Kvinnorna arbetar på Sakhi Womens Resource Centre i Kerala, Indien.

kvinnor som utsatts för mäns våld.

TVÅ I PERSONALEN fick förutom våra gåvor delta kostnadsfritt i Wise Minds utbildning om diagnostik och behandling av traumarelaterade störningar.

I januari i år reste vi till Kap Verde och kom där i

kontakt med frivilligorganisationen Anjos (Associação Nós Jovens Santa Maria). Anjos håller öppet hus för barn vars föräldrar inte förmår ta hand om dem, och bedriver också en del uppsökande verksamhet.”*

Detta är en nedkortad version av Eva Hedenstedts text, läs hela på www.psykologtidningen.se

FOTO: ULRIKA ZWENGER

Monika Oswaldsson Ny ordförande för Läkare utan gränser

Psykolog Monika Oswaldsson, som i *Psykologtidningen* nr 4 2013 intervjuas om sitt arbete i Sydsudan, har valts till ny ordförande för Läkare utan gränser.

Monika Oswaldsson har varit psykolog i 10 år och engagerad i Läkare utan gränser sedan 2009, då hon gjorde sitt första uppdrag för organisationen som psykolog i ett mödravårdsprojekt i Haiti.

MONIKA OSWALDSSON har därefter arbetat i katastrofinfatsen efter jordbävningen i

Haiti 2012 och i flyktingläger i Sydsudan 2012-13.

I ETT UTTALANDE i samband med att hon valdes till ny ordförande sa Monika Oswaldsson bland annat:

– Jag är stolt och glad över att få chansen att arbeta för Läkare utan gränser under en spännande fas där vi

har ett stort förtroende och en stark röst i Sverige att förvalta.

Monika Oswaldsson har suttit i styrelsen för Läkare utan gränser i Sverige i tre år.

Läs om hennes arbete för Läkare utan gränser i *Psykologtidningen* nr 4 2013 eller på www.psykologtidningen.se.*

SIOP konferensen 2013 i Houston Ledarskap ingen "one-man-show"

Det amerikanska psykologförbundets division för arbetspsykologi, SIOP, höll sin årliga konferens i Houston, USA, i våras i samarbete med den amerikanska HR-föreningen. Konferensen samlade över 4 000 psykologer. **Sara Henrysson Eidvall** rapporterar.

Ett tema på årets konferens var "Big data", det vill säga kvantitativa datas revansch. Stora datamängder som inte minst genereras genom internet möjliggör analyser och samkörningar. Begrepp som "supercunchers" pekar på att statistik, och psykologins egen variant psykometri, är på stark frammarsch. Facebook möjliggör enorma samkörningar av "likes" och andra data för att se mönster i mänskligt beteende. Dilemmat är dock att bara data räcker inte. För att göra något vettigt krävs också en teori om vad som hänger ihop, och varför.

FOKUS INOM gruppforskning vänds allt mer mot de virtuella team som blir vanligare i framför allt större organisationer. Man kan vara spridda över geografiska områden, och mycket av samarbetet sker på andra sätt än ansikte mot ansikte.

En del spännande ny forskning presenterades av Andrew Cohen från George Washington University, som visade att virtuella team, där medlemmarna i hög utsträckning delar på ledarskapet, är minst lika effektiva som fysiska team. Är ledarskapet mer koncentrerat lyckas det virtuella teamet inte lika bra.

BÄSTA TEAMEFFEKT verkar kunna nås om teamet startar "in real life" innan man går över till internet, videokonferenser och telefon. Att arbeta genom digitala kanaler verkar också gynna

jämställdhet, visade Andra Sarban från Binghamton university.

För första gången fanns området Judgement and decisionmaking, JDM, med som egen rubrik. Scott Highhouse, Bowling Green State University, ledde ett seminarium om intuition och beslutsfattande. En viktig slutsats är att erfarna experter inte är bättre än lekmän i att använda sin intuition. Snarare har experter en tendens att överskatta sin eventuellt intuitiva förmåga och få både

»Delat ledarskap ger effektivare team«

andra och sig själva att tro att de "vet". Erfarenhet kan vara användbar, men då måste den ha en tydlig och direkt koppling till utfallet, så att det snarare är frågan om inlärning än intuition.

På temat intervjueteknik visade Julia Levashina en sammanställning av den magra forskning som finns om att ställa följdfrågor, som ju är standardteknik i de flesta intervjusammanhang. Idén finns att följdfrågor är ett bra sätt att få fatt på hur intervjupersonen är "egentligen". Men snarare lutar det åt att följdfrågor ger intervjupersonen information om vad intervjuaren vill höra, och därmed anpassar sina svar.

Neuropsykologi och genetik är andra

områden som börjar "gifta sig" med personlighetspsykologin. Wong Don-Li, National University of Singapore, rapporterade om studier där dopamin tycks ha samband med så kallad "proactive personality", som kännetecknas av förändrings- och framtidsorientering samt ihärdighet. Och det i sin tur har samband med ledarskap. Kan framtidens urvalsmetod vara ett blodprov? Och kommer stresshanteringen att styras av gener? Stress och impulsivitet tycks hänga ihop hos dem som har en viss gen, men inte alls hos dem som saknar den.

ATT ÅKA PÅ stora amerikanska konferenser och "benchmarka" teorier och metoder kan också få en svensk att känna sig mer före än efter. Amerikanska företag och organisationer satsar enorma summor på ledarskapsträning samtidigt som medarbetarna blir allt mer missnöjda med sina chefer. Lösningen, säger Bob Kaiser, amerikansk ledarkonsult, är att träna ledare att leda grupper och sluta se ledarskap som "one-man-show". I Sverige är det alltmer utbredd att se ledarskap som en funktion av gruppen, men det gör uppenbarligen inte alla. *

SARA HENRYSSON EIDVALL

Fotnot: SIOP står för Society for industrial and organizational psychology.

Blommor och grönsaksland – här används naturen som en läkande kraft i rehabiliteringen.

Trädgårdsterapi för deprimerade

Kajsa Asklöf:

”Ena stunden har vi psykologsamtal i min fåtölj, nästa medan vi drar skottkärran”

En japansk hörna. Snirklande grusgångar, rabatter i sten och egensnickrade soffor i trä. Och nära till skog och hav. Här i ett grönmålat gammalt trähus med tillhörande trädgård bedriver **Grön rehab väster** trädgårdsterapi för långtidssjukskrivna. Hit kommer många med utmattningssyndrom och depression.

Psykolog Kajsa Asklöf tar en paus.

»Det är mycket av ett teamjobb«

Mitten av maj. I trädgården till Torstens Gård i Åkered, nära Frölunda torg i Göteborg, kvittrar småfåglar i kapp bland trädkronor och buskage. Solen smeker och skänker kraft åt allt som växer och gro. På övervåningen till det över hundra år gamla trähuset, som Grön rehab väster hyr av kommunen för att bedriva trädgårdsterapi för långtidssjukskrivna, har en av vårens rehab-grupper samlats för ett sista möte.

Det är en känslösam dag för många, berättar psykolog Kajsa Asklöf när hon klädd i blåställ och röda stövlar tar emot på sitt välkomnande rum. Hon har tidigare arbetat i trädgården, men kommer nu från mötet.

– Ja, det var mycket känslor, många är ledsna, någon grät. Det är klart att också vi som arbetar så tätt tillsammans med deltagarna påverkas, säger Kajsa Asklöf och lägger handen på pannan, märkbart berörd.

Hon fortsätter:

– Men det som är så roligt och som gör att vårt arbete känns viktigt är att vi verkligen ser en stor skillnad på deltagarna före och efter rehabiliteringen.

INNE ANDAS SAMMA LUGN som trädgården skänker. Fårskinn på stolar och krukväxter på tillväxt i fönstren. I rummen finns kakelugn, i köket en vedspis. Överallt sedan decennier väl ingångna trägol. I hallen finns innetofflor till låns. Här tar alla av sig skorna, själv lånar jag ett par knallrosa.

Kajsa Asklöf, arbetsterapeut Emma Olsson och sjukgymnast Jennie Svensson (som väckte idén att starta trädgårdsterapi här) utgör ett litet men tätt sammansvetsat team. I augusti 2010 tog de emot första grup-

Kajsa Asklöf gräver i landet med Jennie Svensson.

Egna skapande stenrabbatter i snirklande gångar.

pen, sedan dess har de tagit emot cirka 50 deltagare per år, två grupper i taget under 14 veckor. Varje grupp består av åtta-tio personer.

Alla kommer på remiss; majoriteten från vårdcentraler, några från psykiatri och Institutet för stressmedicin. De flesta är sjukskrivna sedan länge och har värk-, stress-, utmattnings-, depressions- eller ångestsymtom. Men det finns även de med social fobi och PTSD.

Här erbjuds de att gå en 14 veckor lång rehabilitering, förlagd till tre dagar i veckan å tre timmar/dag. Rehabiliteringen bygger på trädgårdsterapi enligt Alnarp-modellen, utarbetad av professorn i miljöpsykologi Patrik Grahn och hans forskarteam vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Lund. Metoden, som baseras på neurofysiologiska och miljöpsykologiska forskningsrön, handlar om att mobilisera deltagarnas självläkande krafter, ge ökad självkänsla och en känsla av meningsfullhet. Metoden är multimodal och olika yrkesgrupper samverkar med psykologiska insatser och kroppsliga

aktiviteter i en miljö där man tar hjälp av naturen.

Under rehabiliteringen ingår trädgårdsskötsel, medicinsk yoga, mindfulness-bild och hantverksövningar, promenader, gruppsamtal samt psyko-logosamtal. Att det inte finns krav på viss prestation och att det vi gör bygger på frivillighet och gemenskap, är viktigt för många, förklarar Kajsa Asklöf.

– Vi tvingar aldrig någon. De ska känna efter vad de vill och orkar. Det händer att orken att delta i en övning inte finns – och det är helt okej. Men för de flesta fungerar det efter en tid och många blir överraskade av hur mycket de uppskattar bild och yoga.

SÅVÄL SJUKGYMNASTEN Jennie Svensson som arbetsterapeut Emma Olsson har utbildat sig i Alnarp-metoden, och Kajsa Asklöf fångades av ämnet redan på 1990-talet då hon som journalist reste i Sverige och England och besökte olika terapiträdgårdar.

– Redan då tänkte jag att detta vill jag

Det egna skapandet utan krav på prestation är också viktigt för läkandet.

► jobba med! Roligt att det blev så, säger hon.

Även om rollerna är tydliga så går deras arbetsuppgifter ibland in i varandras, och de hjälps åt med det praktiska, så som beställningar, skötseln av trädgården, byggande, bärande och kökssysslor. Och så måste det vara om man ska arbeta här, säger Kajsa Asklöf och får medhåll av teamet.

– Det är mycket av ett teamjobb, och det blir ofta väldigt bra, säger sjukgymnasten Jennie Svensson.

Kajsa Asklöf fyller i:

– Ja, vi har olika yrken, olika roller och olika personligheter men också god vilja att det ska bli bra, och därför fungerar vårt samarbete. Visst har det varit en process att bli en arbetsgrupp.

MEN ÄVEN OM de skattar sina jobb högt och säger att de aldrig vill sluta, så är det också krävande på ett helt annat sätt än att arbeta med rehab på en vanlig mottagning.

– Det är mer intensivt både på gott och ont, man kommer aldrig undan, och det kan vara ansträngande ibland, säger Emma Olsson och får medhåll av de andra.

– **VI ARBETAR HELA TIDEN** med att ta hand om och känna in deltagarnas olika behov: "Vad hände efter den där sittningen?" och "Hur fungerade yogan för honom?" Så stämmer vi hela tiden av med varandra, och ofta har vi känt samma sak. Det tar på krafterna att vara så koncentrerade på så många i taget under så lång tid, säger Kajsa Asklöf och fortsätter:

– Man måste vara beredd på att man möts mer som människa än man är van vid i sin yrkesroll. När man delar så mycket tid och skilda situationer tillsammans får man öva en del på att vara personlig utan att vara privat.

Även formen för psykologsamtalen varierar och skiljer sig från vårdcentra-

lens, förklarar Kajsa Asklöf:

– Ena stunden har jag psykologsamtal i min fåtölj på mitt rum, nästa stund medan vi drar skottkärran full med jord, eller under en promenad till skogen, eller havet. Här finns större möjlighet att anpassa samtalen efter deltagarnas behov.

Ute i trädgården har gruppen nu samlats, de sitter i en ring på vita fårskinnsmed gröna filter omkring sig och skriver utvärdering av kursen. Enligt Kajsa Asklöf är de oftast positiva:

– Det många uppskattar mest är gemenskapen och kravlösheten, att de utan stress får tid att återhämta sig och lära sig nya verktyg, samtidigt som de känner sig respekterade. Det enda återkommande som de är kritiska till är att tiden är för kort.

TRÄDGÅRDSTERAPI ERBJUDS i England och USA och på fler platser i Sverige, men få, i Sverige, har psykologer i teamet vilket gör Grön rehab väster lite unik, förklarar Kajsa Asklöf:

– Den psykologiska kunskapen är bra att ha i en sådan här verksamhet. Självklart underlättar det om man också har erfarenhet och kunskap om hur välgörande naturen är, och att man känner stark lust till trädgårdsarbete och andra kreativa sysslor.

– Jag tror verkligen på den här behandlingsmetoden! Den kombinerar många olika saker som vi människor mår bra av, som att ge uppmärksamhet åt kroppen, alla sinnena, det psykologiska, existentiella, sociala, kreativa och faktiskt också det estetiska.

Enda orosmolnet egentligen som vilar

Forskning:

■ Patrik Grahn med forskarteam vid Alnarp's lantbruksuniversitet i Lund är ledande vad gäller forskning i Sverige om trädgårdsterapi.

■ Eva Sahlin, doktorand vid Alnarp's lantbruksuniversitet, skriver på en doktorsavhandling baserad på Gröna Rehab i Botaniska trädgården i Göteborg dit anställda inom Västra Götalandsregionen får komma på en rehabilitering, liknande Grön rehab väster.

Boktips:

Alnarp's metoden. Trädgårdsterapi av Patrik Grahn och Åsa Ottosson (Bonnier Existens, 2010)

FOTO: KAJSA ASKLÖF/TORSTENS GÅRD

Vilsamma färger och naturmaterial ger lugn.

över Torstens Gård är finansieringen av verksamheten. Pengarna kommer från den statliga Rehabgarantin, som ger medel för ett år i taget. Om nästa år vet de ingenting.

– Men det går inte att oroa sig för det hela tiden, då kan man inte arbeta här, säger Kajsa Asklöf. Det är som med livet självt, vi vet ingenting om vad som händer utan fortsätter som om det skulle finnas kvar länge. 🌟

KAJSA HEINEMANN

Uppsatt på väggen i ateljén, skapad av en deltagare.

FOTO: TOMAS OHLSSON

Grön rehab väster:

- Startade 2010, drivs av Närhälsan Frölunda rehamottagning och finansieras av statliga rehab garanti medel.
- Utgår från Alnarp metoden, som har utvecklats vid Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU, i Alnarp.
- Vänder sig till personer i yrkesverksam ålder (16-67 år) som lider av långvarig smärta och/eller lindrig eller medelsvår psykisk ohälsa. Arbeta återgång efter genomgången rehabilitering ska bedömas som rimlig eller trolig. För att delta i behandlingen krävs remiss från läkare. Därefter kallas personen för bedömning för att avgöra om behandlingen är lämplig.

Källa: Grön rehab väster

PSYKBASE

Effektiv, enkel och säker journalföring. Bara för dig inom branschen!

Service

Lättillgänglig och professionell support!

Säkerhet

Uppfyller myndigheternas säkerhetskrav!

Användarvänlighet

Anpassat bara för dig i branschen!

Drift

Automatiska uppdateringar och säkerhetskopior!

För mer information besök www.psykbase.se eller ring 031-788 47 46.

Rekordmånga på PS13

Närmare 1 000 psykologstudenter från Sveriges olika lärosäten samlades under en helg i maj i Stockholm för att delta i årets psykologkonferens med temat: "Var går gränsen?" Intresset var stort, biljetterna sålde snabbt slut. Psykologstuderande **Sara Renström** och **David Brohede** var på plats. Här är deras rapport.

TEXT: **SARA RENSTRÖM** FOTO: **DAVID BROHEDE**

Första dagens föreläsningar knöt an till årets tema: "Var går gränsen?" Journalisten Robert Whitaker inledde med att föreläsa om var gränsen går mellan sjukt och friskt. Därefter tog författaren Beate Grimsrud, uppmärksammas för romanen *En dåre fri*, över för att dela med sig av sina verk men också egna erfarenheter från terapier. Siste talaren var läkaren och psykoterapeuten Poul Perris, som presenterade olika etiska överväganden som föregått upplägget till SVT:s program *Par i terapi*.

Dagen efter vallfärdade studenter till Karolinska institutet för en dag med föreläsningar, workshops och panelsamtal. Däremellan fanns det generösa pauser för fika, mingel i mässhallen och lunch som intogs i solsken på gräsmattan. Det hördes många nöjda röster, såväl studenter som föreläsare var imponerade över det väloljade maskineri som PS13 visade sig vara.

BAKOM PS13 OCH DESS TEMA "Var går gränsen?" står studenter från Stockholms universitet och Karolinska institutet. Cecilia Hertzberg (som är med i projektgruppen tillsammans med Malin Bygård, Marie Björnstjerna, Maria

Gnarke, Petronella Lindholm och Peder Berggren) beskriver det som ett sätt att få diskutera vad det finns för gränser att förhålla sig till som psykolog.

– Vi ville få med sådant som inte ryms i våra utbildningar och som är inspirerande för oss studenter. Till exempel gränsen mellan friskt och sjukt, kulturella gränser och gränsen mellan patient och psykolog, säger Cecilia Hertzberg.

ENLIGT MARIE BJÖRNSTJERNA ville de ha en kontrast till det som ofta sägs då psykologer möts, nämligen att psykologkåren ska förenas och stå enad. Hon tror mer på en kår som är öppen för olikheter i sättet att se på yrket:

Enkät:

1. Vilka gränser skulle du vilja utmana?

2. Vad tar du med dig från PS13?

– Det bästa som skulle kunna komma av PS13 tror jag är att det inspirerar fler personer att förverkliga idéer om hur de själva vill utforma sin yrkesroll. Att väcka tanken att psykologyrket inte är en form vi stöps i, utan något som vi själva kan bidra till att forma och utveckla redan under utbildningen.

Nästa konferens arrangeras i Örebro. Elin Sjögren, som är med i projektgruppen, tycker att PS13 varit en fantastisk kongress som tänjt på gränsen för hur stort PS kan bli:

– Nästa år vill vi skapa ännu en härlig upplevelse för besökarna, vi vill inte vara rädda för förändring utan se om vi kan göra något helt annorlunda! ✨

**Jorinde Jonsson,
termin 4, Östersund:**

1. Själva temat är väldigt viktigt, eftersom det handlar mycket om att kunna tänka kritiskt och att bli mer utforskande. Jag blev väldigt inspirerad av Poul Perris föreläsning om att gå ifrån individperspektivet och att se till hela omgivningen när det gäller hur en person har det.

2. Jag tar med mig många nya olika perspektiv och sätt att tänka på saker och ting. Sedan tycker jag att det är en härlig stämning över lag och det är roligt att se alla individer som läser psykologprogrammet.

**Andreas Fällman,
termin 4, Stockholm KI:**

1. Den klassiska bilden av en psykolog. Psykologen måste ta för sig mer, synas mer och spränga gränserna medialt.

2. Jag har satt stort fokus på föreläsningar om HBTQ och sexologi. Jag tycker att det finns många luckor inom det fältet för psykologer och jag hoppas att fler personer tar med sig just det.

**Jonny Ulinder,
termin 9, Umeå:**

1. Jag skulle vilja utmana många gränser, framför allt terapeutiska. Vad är gränsen för behandling? Jag tycker alltför ofta att man avfärdar saker med att det skulle kunna vara oetiskt, men då har man inte ens börjat testa om det är oetiskt.

2. Eftersom jag är i slutet av min utbildning tar jag framför allt med mig inspiration, hur folk gör saker för att komma närmre utövar av psykologin.

**Maria Mandahl,
termin 5, Stockholm SU:**

1. I stället för gränser tänker jag på sammanslagning. Jag

hoppas att man inte har dikotomin mellan KBT och PDT, utan börjar samverka mer än tidigare. Jag ser fördelar med bägge och för vissa kanske det ena inte passar – så var går gränsen för olika former av terapi, när ska en viss sorts terapiform inte användas?

2. Det jag tar med mig är att jag skulle vilja ha mer av sådant här i Stockholm.

**Siri Adelmann,
termin 2, Umeå:**

1. Jag har precis varit och lyssnat på ett panelsamtal om sex och det är ett kunskapsområde jag känner mig väldigt motiverad för att få med mer av i utbildningen, och att även använda i jobb och privat.

2. Jag tror att jag tar med mig att det finns så mycket mer än kurslitteraturen. Att sådana här arrangemang är ett bra sätt att bejaka sin egen bildning, man får inspiration. Det öppnar en större värld och jag kan djupdyka i det jag tycker är intressant.

Under konferensen rekryterades 50 nya studerandemedlemmar till Psykologförbundet som tillsammans med Studeranderådet hade en monter där SR-representanter minglade med studenterna.

Fakta PS13

- PS står för Psykologstudent Sverige och är en oberoende förening för psykologstudenter.
- Huvudsponsorer: Sverige Psykologförbund, Karolinska institutet och Assessio.
- Varje år anordnas i samarbete med studenter från ett av landets lärosäten en psykologstudentkongress. Tidigare har Umeå, Lund, Göteborg, Uppsala och Linköping arrangerat.
- Nästa konferens äger rum 2-4 maj i Örebro. Redan nu kan nyfikna gå in på PS14 på Facebook.
- Mer info om årets PS-konferens: www.ps13.se

Psykologförbundets mål:

Rätt att sjukskriva klienter, fler medlemmar i Psykologförbundet och statlig finansiering av specialistutbildningen. Det är några av de mål som förbundsstyrelsen vill arbeta för under den kommande kongressperioden.

Till kongressperioden 2014-2016 lämnar styrelsen förslag på inriktningsmål, och förbundsordförande Lars Ahlin är noga med att betona att det är kongressen som i oktober fattar beslut om inriktningen. Men till dess ska styrelsens förslag i olika frågor, propositionerna, stötas och blötas och diskuteras ordentligt.

– Det är viktigt att våra inriktningsmål inte blir för detaljerade och bakbin-
der oss, säger Lars Ahlin. Styrelsens
uppgift blir att fatta beslut om vad som
ska göras under kongressperioden och
kansliet ger förslag på hur det ska gå till.

LARS AHLIN BETONAR att Psykologförbundet är mer än ett traditionellt fackförbund som arbetar för att förbättra löner och anställningsvillkor; det är också ett professionsförbund med uppgift att föra psykologernas talan i olika yrkesfrågor.

– Om man tittar bakåt i tiden ser vi att professions- och villkorsfrågor hänger ihop. Det är primärt genom att vara skickliga och professionella yrkesutövare med hög etisk nivå som vi på sikt får ordentligt betalt.

Lars Ahlin avgår vid kongressen i

oktober, och har då varit ordförande i tio år. Vid kongressen 2004 var ledorden humanism, kunskap och nytta. Hur ser han på det i dag?

– Redan då uppfattade vi att psykologer stod för kunskap och kompetens. Det har varit svårare att beskriva nyttan av psykologers arbete och det har vi jobbat med. I dag ser vi att arbetsgivarna värdesätter psykologer på ett helt annat sätt än förr.

ETT AV DE FÖRESLAGNA inriktningsmålen är att Psykologförbundet ska vara bland de fem Saco-förbund som ökar mest i medlemsantal.

– Vi har glädjande nog legat högst inom Saco ett antal år och det är en utmaning att fortsätta att öka i medlemsantal. Många fackförbund har svårt att få med de unga. Men vi ser optimistiskt på vår förmåga att attrahera våra studenter.

STYRELSEN VILL satsa på att förändra organisationen så att olika grupper, som till exempel ensamarbetande psykologer, de som är privatanställda och egenföretagare, får en tydligare tillhörighet i förbundet än i dag.

– Ökningen av antalet egenföretagare på heltid eller deltid har varit stor i förbundet. Många psykologer har ett företag vid sidan om en anställning. Vi vill lyfta deras frågor ännu mer i fortsättningen.

Fler psykologer behövs också på många håll ute i samhället, som i skolan

»Många psykologer har ett företag vid sidan om en anställning. Vi vill lyfta deras frågor ännu mer i fortsättningen«

och i primärvården, påpekar styrelsen.

Att se till att psykologerna får rejält betalt för sitt arbete är av central betydelse, anser Lars Ahlin.

– I dag är löneutvecklingen inte tillfredsställande utan många stannar på en viss lön, vilket gör att löneskillnaden mellan nya i yrket och mer erfarna är små, säger Lars Ahlin.

En väg till bättre löneutveckling och ökad lönespridning är att göra chefskar-

FOTO: JOHAN PAULIN

– Kvalitet och nytta – kan vi erbjuda det får vi mer betalt, säger Lars Ahlin.

riär. En annan väg att gå är specialistordningen. Men att vara specialist har bara marginellt påverkat löneutvecklingen.

– Arbetet med att förankra specialistordningen och få den godkänd måste fortsätta. Samtidigt måste vi i det lokala förhandlingsarbetet arbeta med att få arbetsgivarna att förstå att specialistpsykologer har kunskap som är till nytta för verksamheten och att de ska ha en rimlig ersättning för sin kunskap och kompetens.

– Vi vill att staten tar ett ansvar för psykologernas framtida specialisering. Vi börjar få gehör för våra argument, vilket är mycket glädjande.

Förbundet arbetar för att det ska inrättas fler specialisttjänster och för högre ingångslön för PTP-psykologer och nylegitimerade psykologer.

SJUKSKRIVNINGSRÄTTEN är en annan fråga som förbundet drivit i många år.

– Vi för en dialog med socialförsäkringsminister Ulf Kristersson om att ta fram ett förslag som baseras på erfarenheter från Norge, där man har haft en försöksverksamhet under några år. Psykologerna är den yrkesgrupp som bäst kan bedöma klienternas arbetsförmåga kopplad till psykisk ohälsa, och då är det rimligt att psykologerna också har rätt att sjukskriva.

Styrelsen betonar också att titelskyddet måste stärkas och att gränsen mot oseriösa yrkesutövare och kvacksalvare måste bli tydligare.

– Samhället behöver lagstifta på det området, påpekar Lars Ahlin.

ÖKNINGEN AV antalet utbildningsplatser har varit stor under senare år och psykologprogrammet finns numera på tio orter.

– Jag ser det som ett uttryck för samhällsutvecklingen. Den psykiska hälsan blir allt viktigare både i arbetslivet och i livet i stort. Fler och fler träder också fram och berättar om psykisk ohälsa. Det ställer krav på samhället att ge människor adekvat stöd. ✨

CARIN WALDENSTRÖM

Sveriges Psykologförbunds kongress 2013

När: 18-21 oktober 2013.

Var: Rönneberga kursgård på Lidingö.

För mer information:

se www.psykologforbundet.se/kongress-2013

Eller kontakta förbundssekreterare Mahlin Lenerius:
08-567 06 407.

3

frågor till **Ulrika Sharifi**, ledamot i FS och ordförande i Psykologföreningen i Värmland, med anledningen att landstinget i Värmland vill inrätta specialisttjänster för psykologer utan krav på behörighet som specialist, enligt Psykologförbundets specialistordning.

Hur ser ni på det?

– När en patient träffar en specialistpsykolog ska hen kunna lita på att det är en specialist. Det är vilseledande att använda begreppet specialistpsykolog eller «psykolog med specialistfunktion», som blir den formella benämningen, när man inte säkerställer behörigheten. Man kan även tänka sig psykologer med specialistbehörighet från andra länder; i Värmland är det inte ovanligt med norsk specialistbehörighet som är motsvarande vår egen ordning.

– Vi anser inte heller att enhets- och verksamhetschefer på landstinget har tillräcklig kompetens att värdera och validera vad som motsvarar psykologkompetens på specialistnivå. Specialistutbildningen är en omfattande utbildning på avancerad nivå med flera olika moment som tillsammans leder fram till att man tillägnat sig fördjupade yrkesfärdigheter som innebär

att man kan hantera särskilt komplicerade bedömningar och behandlingsinsatser, ta ett mer övergripande ansvar för arbetsområdet, handleda kolleger och andra, och bidra till att tydliggöra evidenskopplingen i arbetet.

– Risken är stor att man anställer psykologer med annan vidareutbildning, som dubbellegitimerade psykologer, för att på så sätt erbjuda attraktiva karriärvägar och behålla erfarna och kompetenta psykologer inom landstinget. Det står naturligtvis arbetsgivaren fritt att utforma attraktiva och stimulerande tjänster och uppdrag utifrån medarbetarnas kompetens och intressen och verksamhetens behov, men begreppet specialistpsykolog, eller psykolog med specialistfunktion, bör vara reserverat för psykologer med behörighet som specialist.

Har ni haft samråd med landstinget?

– Då arbetsgivaren valde att inte samråda med Psykologförbundet före beslut begärde vi en förhandling enligt MBL §12, som ägde rum 24 april. Då förde vi fram synpunkter som arbetsgivaren delade med oss, bland annat ett förtydligande avseende föreslaget antal specialisttjänster, att det är att betrakta som ett första steg och att man efter en utvärdering behöver ta ställning till om ytterligare tjänster behöver inrättas.

– Vi lyckades däremot inte enas om frågan om kompetensprofil. Vi föreslår att det ska krävas "behörighet som specialist eller motsvarande" för att komma ifråga för dessa tjänster. Arbetsgivaren vidhöll att man inte vill begränsa sig till ett yrkesförbunds specialistordning, att man vill förbehålla sig rätten att avgöra vad som motsvarar specialistkompetens för psykologer och håller fast vid formuleringen "leg psykolog med vidareutbildning

inom området, till exempel specialistbehörighet enligt Sveriges Psykologförbund eller annan likvärdig kompetens" och därför avvisar man vårt krav om behörighet som specialist. Därmed avslutades förhandlingen i oenighet på den punkten.

Hur går ni vidare?

– Efter beslut i Hälso- och sjukvårdschefens ledningsgrupp i maj, har vi påbörjat arbetet med att utforma specialisttjänsterna, formulera lokala kompetensprofiler, annonsera och rekrytera. Det arbetet genomförs i samverkan på lokal nivå. Psykologföreningens arbetsgrupp för specialisttjänster, lokala fackliga förtroendevalda psykologer och studierektor kommer att vara aktiva i den processen. 🌟

CARIN WALDENSTRÖM

Detta är en nedkortad version, hela artikeln finns på hemsidan: www.psykologforbundet.se

Kraven på särskoleutredningar höjs

Diagnossystemen ICD eller DSM bör alltid användas när barn utreds för en plats i särskolan, skriver förbundet i sitt remissvar. Används dessa diagnossystem kan olika definitioner av begreppet "psykisk utvecklingsstörning" undvikas, vilket leder till bättre särskoleutredningar.

En stor andel av utredningarna av barn för en plats i särskolan uppvisar brister, visar en tidigare granskning (PT nr 2/2011). Skolverket är på gång att ta fram nya allmänna

råd för dessa utredningar. Psykologförbundet ställer sig positivt till flera punkter till förslaget, som de anser genomsyras av ett tydligt elevperspektiv.

Men för att säkerställa att utredningarna håller en tillräckligt hög kvalitet, så att rätt elever hänvisas till särskolan, krävs det på vissa punkter en större tydlighet i de allmänna råden. Det gäller bland annat definitionen av vad som avses med utvecklingsstörning. Det bör alltid vara de vedertagna diagnossystemen ICD eller DSM som används vid bedöm-

ningen av elevens svårigheter.

Psykologförbundet anser även att det är självklart att också psykologer, inom ramen för psykologutredningen, kan avgöra om det behövs ytterligare utredningar för att klargöra orsaken till elevens svårigheter och om eleven måste remitteras vidare. 🌟

PETER ÖRN

Läs hela artikeln med kommentarer på: www.psykologtidningen.se

LEDARE

Humanism och nytta **förutsätter kunskap**

Sedan 2004 är grundpelarna för Sveriges Psykologförbunds verksamhet de tre kärnbegreppen: "Humanism, kunskap och nytta".

Humanism uttrycker tanken om människors lika värde, med respekt och empati för individen, utvecklat i våra yrkesetiska riktlinjer.

Kunskap ger uttryck åt förbundets höga kvalitetskrav om seriös yrkesutövning baserat på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Nytta står för förbundets strävan att synliggöra, för oss själva och för omvärden, den nytta som psykologer erbjuder klient, arbetsgivare och samhället.

Men utan kunskap sviktar förmågan att leva upp till ideal om humanism och nytta. Om man, aldrig så välment, utövar psykologyrket utan att ta till vara bästa kunskap och uppdatera sig om nya rön inom sitt verk-

samhetsområde, så riskeras ytterst klientens säkerhet och nyttan kan helt utebli.

Psykologprofessionen, historiskt sprungen ur akademien, vilar på starka vetenskapliga traditioner och den psykologiska vetenskapen står stark. Detta kommer till uttryck på flera sätt. Som enda samhällsvetenskap har psykologin en National-

»Utan kunskap sviktar förmågan att leva upp till ideal om humanism och nytta«

kommitté inom Kungliga Vetenskapsakademien, KVA. En annan statusmarkör är att världsorganisationen för psykologisk forskning, IUPsyS, med närmare etthundra medlemsländer, sedan åttiotalet är upptagen i ICSU, International Council of Science Unions.

Och när Vetenskapliga Rådet, inklusive de vetenskapliga rådgivarna, nyligen möttes så avhandlades en intressant rapport¹. Modern IT-teknik har nämligen möjliggjort en "super metaanalys" där alla vetenskaper grupperas med avseende på koppling till andra vetenskaper, citeringar i egna och andra vetenskapers tidskrifter och databaser samt en rad olika faktorer. I rapporten erhåller psykologin en central högstatusposition som så kallad **hub science**, ett nav med många kopplingar till exempelvis neurovetenskap och andra medicinska vetenskaper.

VI INOM PSYKOLOGFÖRBUNDET uppmuntrar våra medlemmar att hålla sig à jour, viderutbilda sig till specialistpsykolog, engagera sig i våra yrkes- och intresseföreningar, ta del av olika arrangemang inom och utom förbundet som föreläsningar, kurser, kongresser och workshops.

Äntligen närmar vi oss sommaren med välförtjänt ledighet för de allra flesta. Men Psykologförbundet tar inte semester. Vi deltar i seminarier under Almedalsveckan i Visby, vi håller vår ombudsmannajour öppen och uppdaterar ständigt hemsidan.

Dessutom närmar vi oss värdskapet för den stora europeiska psykologikongressen i Stockholm, ECP2013, som pågår 9-12 juli. Nu med närmare två tusen anmälda deltagare från 90 länder och med ett fullspäckat högkvalificerat program. Ett ypperligt tillfälle för dig att ta del av nya kunskaper. Hoppas vi ses där!

LARS AHLIN
Psykolog och
förbundsordförande

Boyack, K.W., Klavans, R., & Börner, K. (2005). Mapping the backbone of science. *Scientometrics*, 64, 351-374. Editors. (2002). *The peculiar institution*. *Scientific American*, 286, 8

NYTT FRÅN FÖRBUNDET

För förbundssidan svarar press- och informationsansvariga **Susanne Bertman**:
susanne.bertman@psykologforbundet.se

Fortsätt nominera!

På kongressen väljs ny styrelse, och förbundets övergripande inriktning och prioriteringar de kommande tre åren kommer att utstakas. Psykologförbundets medlemmar har möjlighet att påverka verksamhetens inriktning. Valberedningen uppmanar alla medlemmar att

fortsätta nominera förtroendevalda till FS, Vetenskapliga rådet, Specialrådet och Etikrådet. Rösta även om du vill ha kvar de som är i dag!

Kontakta valberedningens ordförande Katrin Dahlin på tel: 070/9676 474 eller mejla: katrindahlin@gmail.com

Antalet medlemmar:

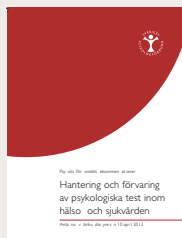
10 464 21 maj

Ny folder om psykologassistent

Rekommendationer om tjänstgöring som psykologassistent antogs av förbundsstyrelsen i april och finns nu att ladda ner på hemsidan. Rekommendationerna går också att beställa som en tryckt folder. Mejla: post@psykologforbundet.se

Ny folder om Testhantering

Förbundsstyrelsen har också antagit rekommendationer om hantering och förvaring av psykologiska test inom hälso- och sjukvården.

De går att ladda ned på hemsidan och kan beställas som tryckt folder.

Nya medlemsförmåner – bolån och medlemslån

Nu kan du som är medlem i Sveriges Psykologförbund ansöka om bolån hos SEB till en extra förmånlig ränta. Du får låna högst 85 procent av bostadens marknadsvärde och maximalt fem gånger hushållets årsbruttoinkomst. Erbjudandet gäller dig och din eventuella medlåntagare som har eller väljer SEB som huvudbank.

Du kan också få medlemslån till extra förmånliga villkor. Du kan låna 20 000 – 350 000 kronor till en fördelaktig ränta och utan uppläggningsavgift.

Läs mer på www.psykologforbundet.se under "Medlemskap"

Internationell psykologikongress i Stockholm

Snart är det dags för den stora internationella psykologikongressen i Stockholm, som invigs den 9 juli och arrangeras av Psykologförbundet. Missa inte allt spännande! Det går fortfarande att anmäla sig, gå in på: www.ecp2013.se

Sunt arbetsliv

Psykologförbundet driver tillsammans med övriga parter på kommunal sektor organisationen Sunt arbetsliv, som arbetar för hållbara arbetsvillkor och långsiktig god hälsa genom att tillgängliggöra kunskaper om förebyggande och hälsofrämjande insatser mot arbetsskador. Gå in på hemsidan www.suntarbetsliv.se och ladda ned eller beställ kostnadsfritt material.

Nomineringar klara till psykologpris

Jury utser tre finalister i början av hösten. Men redan nu kan du se alla som nominerats till Stora Psykologpriset. Gå in på www.storapsykologpriset.se

NYA MEDLEMMAR

Linnea Sködeberg Gustafsson, Lund
Viktor Borggren, Malmö
Petter Barck, Malmö
Sanna Hansson, Malmö
Emma Krantz, Hägersten
Maria Jansson, Stockholm
Anna Rydberg, Göteborg
Siri Fischer, Malmö
Cecilia From, Linköping
Malin Blide, Umeå
Rasmus Andersson, Lund
Katarina Cederin, Enskede

Besök oss i Almedalen!

Är du på Gotland under vecka 27? Välkommen till Kårhuset Rindi där Saco har seminarier och aktiviteter under Almedalsveckan. Psykologförbundets seminarium "Psykiatri på gränsen", den 2 juli, jämför psykiatri i Norge och i Sverige.

Mer information finns på hemsidan och i förra numret av *Psykologtidningen*.

YRKESFÖRENINGEN för Psykologer i förskola och skola, Psifos, har samma dag ett seminarium om anknytning: "Psykologer granskar förskolan: Får små

Psykologförbundets professionsansvarige Maria Lindhe och ordförande Lars Ahlin.

barn vad de behöver?"

Dessutom medverkar Psykologförbundet i samtal om vinsterna med att arbeta förebyggande med psykisk ohälsa som anordnas av Hjärnkoll

och Region Västerbotten.

Du som inte är i Visby kan se förbundets seminarier på nätet.

Gå in på: www.psykologforbundet.se/almedalen

FOTO: SUSANNE BERTMAN

Fler nya medlemmar på sid 28

Psykologförbundets yrkesföreningar presenterar sig

Psifos – barnens väktare i förskola och skola

Med sina närmare 400 medlemmar når Yrkesföreningen för psykologer i Sverige, Psifos, många av landets psykologer verksamma inom förskola, särskola, grund- och gymnasieskola. Här presenteras föreningen närmare av ordförande Anna Sandell.

Som psykolog inom förskola och skola tar vi stort ansvar i utformandet av uppdragen. Vi har ofta en position i organisationen som gör att vi blir hörda eftersom vår utbildning ger oss kunskap om inte bara individers psykiska hälsa och utveckling, utan även om organisationspsykologiska processer. Detta gör jobbet så dynamiskt och roligt! Men det kräver också förmåga att sortera, att förhålla sig till andras förväntningar som kan vara svåra att leva upp till. För en del kan arbetet också innebära ensamarbete eftersom många kommuner ofta bara har en psykolog anställd.

Psifos främsta målsättning är att verka för goda organisatoriska förutsättningar för psykologers arbete, uppdrag och roll inom förskola och skola. Vi värnar om psykologen som aktör på den pedagogiska arenan, och arbetar aktivt för att synliggöra behovet av den psykologiska kompetensen inom pedagogisk verksamhet.

I år har Psifos valt att fokusera på förskolans frågor. Renodlade förskolepsykologtjänster lyser med sin frånvaro. Många kommuner

väljer att satsa på psykologer som arbetar både i förskolan och i skolan. Följden blir att arbetet i förskolan ofta "äts upp" av skolärenden, vilket resulterar i att det blir väldigt lite tid över till förskolan. Därför har Psifos styrelse skapat ett nytt ansvarsområde med förskoleperspektiv i fokus. Ett första steg har varit att komma igång med ett nätverk för psykologer som arbetar helt eller delvis i förskolan och som heter "Imse Vimse Spindel". Nätverket skapar en gemensam plattform för erfarenhetsutbyte, diskussionsforum, informationsspridning och utvecklingsarbete.

»Att arbeta i Psifos styrelse är stimulerande och utmanande!«

I arbetet med att väcka opinion och synliggöra behovet av psykologisk kompetens i förskolan kommer Psifos att hålla ett seminarium under Almedalsveckan på Gotland i sommar. Där kommer delar av styrelsen belysa vikten av god kvalitet i svenska förskolor utifrån små barns behov med frågeställningen: "Är förskolans verksamhet utformad utifrån aktuell forskning om anknytningsteori, barns språkutveckling och hjärnans sårbarhet ur ett relationsperspektiv?"

Att arbeta i Psifos styrelse är stimulerande och utmanande! Vi har ett nära

12 aktiva yrkesföreningar arbetar inom Sveriges Psykologförbund. För att visa vad de gör och för att rekrytera fler medlemmar presenterar föreningarna sig i Psykologtidningen.

Sedan fem år tillbaka har yrkesföreningarna ett nätverk som träffas och diskuterar gemensamma frågor. Aktuellt just nu är Psykologförbundets organisationsutredning där nätverket finns representerat i styrgruppen. Nätverket vill framför allt lyfta professionsfrågorna i förbundet.

samarbete med både Psykologförbundet, Skolverket och Socialstyrelsen. Vi blir ofta tillfrågade att lämna kommentarer och synpunkter på lagtexter, allmänna råd och riktlinjer som tas fram och som berör vår verksamhet. Arbetet i Psifos styrelse ger oss möjlighet att påverka vår arbetssituation och förutsättningar för barn och elever i Sveriges förskolor och skolor.

Psifos har också ett uppdrag att verka för nationellt och internationellt kunskaps- och erfarenhetsutbyte. Nyligen (15-17 maj) var två representanter från styrelsen i Finland och deltog i ett nordiskt nätverk för skolpsykologer. Och i juli kommer tre ur styrelsen resa till Porto för att delta på årets ISPA-konferens (International School Psychologists Association).

Varje år i september arrangerar vi kompetensdagar. Det här året är Luleå värdstad med temat "Relationens kraft – möten som förändrar". Alla medlemmar och icke-medlemmar är välkomna till vår fullmatade tredagars konferens för psykologer i förskola, grundskola, särskola och gymnasieskola!

ANNA SANDELL
Ordförande i Psifos

STYRELSEN: Psifos styrelse. Från vänster: Anna Sandell (ordförande), Christine Andersson, Jonas Olsson, Kajsa Lindroos, Mikael Nyberg, Nina Linck, Zandra Christiansen och Lotta Svensson.

FRÅGA ETIKRÅDET

Har du en fråga till Etikrådets ordförande

Per Magnus Johansson?

Mejla: tidningen@psykologforbundet.se

Att tänka på när du rekommenderar en kollega till handledaruppdrag

Per Magnus Johansson

FRÅGA:

Det händer att jag får frågor om mitt yrke och om professionen som sådan. Ibland mynnar samtalet ut i en förfrågan om psykoterapi, andra gånger efterfrågas en referens gällande lämplig person för handledningsuppdrag; det kan dels vara en kollega som efterfrågar en kunnig person för egen räkning, dels att erbjuda personer som har en annan yrkeskategori.

Jag tar oftast dessa frågor på allvar, då det handlar om att förvalta det förtroende som ligger i själva frågan. I ljuset av ovanstående efterfrågar jag fördjupade tankar och reflektioner gällande de aspekter som är väsentliga att beakta då vi tar oss an ansvaret att rekommendera en kollega till ett handledaruppdrag, såväl i relation till honom eller henne, som i relation till dem som är tänkta att ingå i själva handledningen.

ANETTE SANDSTRÖM
PSYKOLOG

SVAR:

Handledning är en komplicerad och sammansatt fråga. Generellt bör man skilja på fyra aktörer vid handledning: patienten, behandlande psykolog eller psykoterapeut, handledare för den behandlande psykologen och ofta den institution som sätter ramar för handledningen samt den institution som sanktionerar, betalar och därmed legitimerar handledningen.

Situationen att en mer erfaren legitimerad psykolog, som också är specialist i klinisk psykologi, leder en yngre psykolog, baserat på bådadas önskemål och ett ömsesidigt förtroende, utgör den minst problematiska situationen under förutsättning att patienten har goda förutsättningar att göra ett kvalificerat psykoterapeutiskt arbete eller tillgodogöra sig den psykologiska behandlingen.

Om de som representerar institutionsledningen ger

handledningen sitt stöd – vilket kan betyda att handledaren är upphandlad enligt gängse normer – har en situation skapats där ansvaret är fördelat på ett relativt oproblematiskt sätt mellan behandlande psykolog, handledare och institutions-/klinikledning. Vi kan här tala om ett tredelat ansvar.

Generellt sett ska den handledande psykologen göra bedömningen om behandlaren, det vill säga den handledde, har den nödvändiga kunskapen och erfarenheten för att utföra arbetsuppgiften. Om så inte är fallet bör handledaren avstå från att handleda behandlaren.

SOM HANDELDARE har man alltid ett delansvar, därav bety-

delsen av att göra en korrekt och ansvarfull bedömning. Denna aspekt uppmärksammas i *Yrkesetiska principer för psykologer i Norden*, under rubriken "Ansvar", 2.3 står följande:

"Psykologen har ett utvidgat ansvar för den vetenskapliga och professionella verksamheten, inklusive den yrkesetiska standarden, för sina anställda, assistenter, handledningskandidater och studenter. När en psykolog lär ut psykologiska arbetsmetoder har han/hon ansvar för att även metodens styrka och svaghet samt möjliga komplikationer uppmärksammas i undervisningen."

Hållningen i dessa principer ställer krav som handlar om etiska överväganden. Samtidigt bör vi hålla i minnet värdet av att psykologer

»Handledning är en komplicerad och sammansatt fråga«

NYA SPECIALISTER:

INGRID TONNING-OLSSON. Område: Specialist i Neuropsykologi enl tidigare förordning. **Vetenskapligt arbete:** *Predictors of late cognitive sequelae in children treated for brain tumours.*

KERSTIN RAMBERG. Område: Specialist i Klinisk Psykologi med inriktning Neuropsykologi enl 2007 års förordning. **Vetenskap-**

ligt arbete: *Neuropsykologisk utredning gällande demenssjukdom med tidig debut – med fokus på skada av dorsolateral frontal natur.*

MAGNUS WIKLUND. Område: Specialist i Klinisk Psykologi med inriktning Neuropsykologi enl 2007 års förordning. **Vetenskapligt arbete:** "Mental trötthet efter förvärvad hjärnskada".

SUSANNA VESTBERG. Område: Specialist i Klinisk Psykologi med inriktning Neuropsykologi enl 2007 års förordning. **Vetenskapligt arbete:** *Subjective memory complaints – relations to affect status and stress.*

ELISABETH NILSSON-JOBS. Område: Specialist i Klinisk Psykologi med inriktning Neuropsykologi enl

2007 års förordning. **Vetenskapligt arbete:** *Noise eliminates differences in speech recognition between children with attention deficits and controls.*

LARS JOHNSON. Område: Specialist i Klinisk Psykologi med inriktning Neuropsykologi enl 2007 års förordning. **Vetenskapligt arbete:** *ASRS Screener as a predictor of clinician-diagnosed adult ADHD in Swedish psychiatric and primary care population.*

FRÅGA OMBUDSMANNEN

Har du frågor om anställning, arbetsmiljö eller avtal?
Mejla: tidningen@psykologforbundet.se

"Kan jag avkräva arbetsgivaren betyg när jag slutar?"

FRÅGA:

Hej! Jag undrar om det finns någon lag där det står att arbetsgivaren måste lämna ut ett betyg när man slutar sin anställning?

SVAR:

Det finns inga bestämmelser i svensk lag där det står att arbetsgivaren är skyldig att ge dig ett betyg när du slutar din anställning. Men genom äldre rättspraxis har det fastslagits att arbetsgivare har en skyldighet att ge arbetstagare, som arbetat viss tid, ett betyg när denne slutar sin anställning.

ÄR DIN ARBETSGIVARE bunden av kollektivavtal kan rätten

till betyg regleras där. Det är nämligen relativt vanligt att kollektivavtal innehåller en föreskrift om att betyg ska utfärdas. Vissa kollektivavtal innehåller bestämmelser där det står att arbetstagaren ska ha arbetat minst sex månader hos arbetsgivaren samt att betyg ska lämnas senast en vecka efter att arbetstagaren har begärt betyget.

I sammanhanget ska nämnas att rätten till betyg föreligger även om kollektiv-

avtal inte gäller på arbetsplatsen. Dessutom saknar det betydelse om det är du eller arbetsgivaren som väljer att avsluta anställningen. Rätten till betyg föreligger i bägge fallen.

BETYGET KAN vara av stor betydelse för dina fortsatta möjligheter att få arbete. Genom betyget kan framtida arbetsgivare få viktig information om anställningstid, arbetsuppgifter och vitsord. Betyget är ett viktigt dokument som du ska ha med dig när du lämnar din anställning.

CARL-AXEL HOLMBERG
JURIST OCH OMBUDSMAN
PÅ PSYKOLOGFÖRBUNDET

Carl Axel Holmberg

FOTO: ULRICA ZWENGER

delar med sig av den psykologiska kunskap som endast psykologer har förvärvat. Här visar sig en motsättning mellan å ena sidan möjligheten att sprida psykologisk kunskap till icke psykologer och å andra sidan att avstå från att handleda person som inte har de professionella förutsättningarna och den yrkesmässiga kompetensen att genomföra det psykologiska behandlingsarbetet fullt ut.

Det handlar om att etiskt och professionellt reflektera över båda dessa ovan nämnda aspekter. Etiken i detta sammanhang handlar om att omdömesgillt och balanserat reflektera över olika valalternativ. I en knivig situation, som innehåller ett etiskt dilemma, kan det vara av stort värde att föra reflekterande samtal med kloka kolleger som har erfarenhet av liknande slag.

PER MAGNUS JOHANSSON
PSYKOLOG OCH ORDFÖRANDE I SVERIGES
PSYKOLOGFÖRBUNDS ETIKRÅD.

Rättelse specialister:

EVA NORDSTRÖM.
Område: Specialist i Neuro-psykologi enl tidigare förordning, **Vetenskapligt arbete:** Bedömning med ansträngnings- och symptomvalidi-

tetstest i neuropsykologiskt utredningsarbete. En enkätundersökning bland legitimerade psykologer som är medlemmar i Sveriges Neuropsykologers Förening.

Fler nya specialister
på nästa uppslag!

HELENA WRANGE. Område: Specialist i Klinisk psykologi enl 2007 års förordning. **Vetenskapligt arbete:** Psykoterapi vid en utbildningsklinik: behandlingsutfall och effektprediktion.

ULRIKA LINSE STRÖMLAND. Område: Specialist i Klinisk psykologi enl 2007 års förordning. **Vetenskapligt arbete:** Depression hos ungdomar. En utvärdering

av gruppbehandling enligt The Adolescent Coping with Depression Course (CWD-A).

MARIAN CABREJAS. Område: Specialist i Klinisk psykologi enl 2007 års förordning. **Vetenskapligt arbete:** Bilingualism i psykoterapi – ett patientperspektiv.

PER CARLBRING. Område: Specialist i Klinisk psykologi enl 2007 års förordning. **Vetenskap-**

ligt arbete: Panic! Its Prevalence, Diagnosis and Treatment.

ERIKA VIKLUND. Område: Specialist i Klinisk psykologi enl 2007 års förordning. **Vetenskapligt arbete:** Client-identified important events in psychotherapy: Interactional structures and practices.

HELENA KJELLGREN. Område: Arbetslivets psykologi enl tidi-

gare förordning. **Vetenskapligt arbete:** Existentiell psykologi och arbetslivsinriktad rehabilitering.

MONIKA SÖDERLUND. Område: Arbetslivets psykologi enl tidigare förordning. **Vetenskapligt arbete:** Det här med den nya självkänslan – en kvalitativ studie utifrån tre sjuksköterskors berättelse om varför man börjat arbeta igen efter pensioneringen.

PSYKOLOG- OCH YRKESFÖRENINGAR

Professor Lennart Sjöberg har tilldelats Riskkollegiets stora forskningspris

Motiveringen lyder:
"Lennart Sjöberg har, med en bakgrund i metodutveckling, beslutsfattande, ekonomisk

psykologi, emotionell intelligens, personlighetstestning och riskforskning, särskilt inriktad på riskperception, gett omfattande

och unika bidrag till både svensk och internationell riskforskning.

Hans banbrytande empiriska studier som rör speciellt samhälls-engagerande frågeställningar har lett till ökad förståelse om hur människor uppfattar och bedömer risker till olika företeelser.

Detta har varit till stort gagn såväl vetenskapligt som för myndigheternas, organisationernas och företagens praktiska hantering av risker."

Pris till Alain Topor

Psykolog Alain Topor har fått en utmärkelse från Socialpsykiatriskt Forum, "God Socialpsykiatri 2013". Motiveringen lyder:

"Oavsett vilka vindar som blåser, så är Alain Topor drivande i sin övertygelse om att återhämtning från svår psykisk ohälsa är möjlig. Han förmedlar hopp och

håller 'lågan levande' hos såväl brukare som anhöriga och personalen inom kommuner och landsting".

NYA MEDLEMMAR

Felicia, Törnquist, Umeå (inträder 2013-08-01)
Thea Johansson, Uppsala
Emma Kraftling, Gustavsberg
Örn Kolbeinsson, Linköping
Louise Leifland, Lund
Louise Flemming, Helsingborg
Alice Hansen, Lund

Katinka Wallqvist, Umeå
Lise Ohlsén, Umeå
Eva Kulén, Malmö
Emil Laursen, Lund
Mikaela Braathen, Malmö
Peter Palotai, Malmö
Victor Nilsson, Lund
Karin Malmbjör, Lund

Fler nya specialister

ANNE KOSKENNIEMI. Område: Arbetslivets psykologi enl tidigare förordning. **Vetenskapligt arbete:** *Det handlar om respekt för tusan – en kvalitativ studie med fokus på den arbetspsykologiska utredningens språk.*

IRINA ERIKSSON. Område: Arbetslivets psykologi enl tidigare förordning. **Vetenskapligt arbete:** *Finns det förbisedda värden i det konsultativa arbetssättet som kan förbättra dess tillämpning i offentlig organisation som använder internkonsultation som arbetsmetod.*

MARIA BYLUND. Område: Arbetslivets psykologi enl tidigare förordning. **Vetenskapligt arbete:**

"Effektiv koping kontra stress och burnout, relaterade till arbetsmiljö-, avdelningsklimat och individuella faktorer hos avdelningspersonal i psykiatrisk dygnetruntvård".

ELISABET ERIKSSON. Område: Arbetslivets psykologi enl tidigare förordning. **Vetenskapligt arbete:** *Upplevelse och förändring genom arbetspsykologisk utredning – en explorativ studie utifrån Therapeutic Assessment och genom tillämpning av Assessment Questionnaire.*

KAJSA RÖNNQVIST. Område: Arbetslivets psykologi enl tidigare förordning. **Vetenskapligt arbete:** *Människor i landskap – fallstudie*

Kallelse till årsmöte 2013

Yrkessföreningen för Psykologer i Förskola och Skola

Onsdag 11 september kl 16.30-17.30 i samband med förenings-kompetensdagar på Kulturens hus, Skeppsbrogatan 17, Luleå.

Eventuella motioner från medlemmar måste vara ordföranden tillhanda senast 7 dagar innan årsmötet.

Psifos kompetensdagar 11-13/9 i Luleå

Nu är programmet helt klart till våra studiedagar som äger rum i Luleå 11-13 september. För fullständigt program med tider och programpunkter se vår hemsida.

För anmälan: www.eventus.trippus.se/psifosanmalan

Kalendarium

Juni	
Specialistrådet, möte	5
Juli	
Förbundets seminarier, Almedalen	2-3
ECP 2013	9-12
FS	30
September	
FS	12
Psifos kompetensdagar	11-13
IHPU	19
Oktober	
FS	10
Kongressen	18-20
November	
SNPFs riksstämma	21-22

av kontorsmiljö i förändring.

JOHANNES LUNDELL. Område: Arbets- och Organisationspsykologi med inriktningen Organisationspsykologi enl 2007 års förordning. **Vetenskapligt arbete:** *Stresshantering i kriminalvården med ACT-SMI.*

MAGDALENA HALLBÄCK. Område: Arbets- och Organisationspsykologi med inriktningen Personalpsykologi enl 2007 års förordning. **Vetenskapligt arbete:** *Stödsamtal som arbetshjälpmiddel i en arbetslivsinriktad rehabilitering.*

ANNA LILJESTRAND. Område: Specialist i Pedagogisk psykologi enl tidigare förordning. **Veten-**

skapligt arbete: Effekter av en samverkansmodell – neuropsykiatrisk utredning av barn och ungdomar med dövhet/hörsel-skada".

INGEGERD LUBLIN. Område: Specialist i Pedagogisk psykologi enl tidigare förordning. **Vetenskapligt arbete:** De förutsägbart oförutsägbara barnen i skolan.

SOLVEIG WESTERLUND. Område: Specialist i Pedagogisk psykologi enl tidigare förordning. **Vetenskapligt arbete:** *DAFFODIL-projektet – ett utvecklingsprojekt inom EU. Vad hände före, under och efter Daffodil – En resa i skolpsykologyrket från 70-talet till början av 2000-talet?*

Till minnet av Elisabeth Cleve

Psykolog Elisabeth Cleve har vid en ålder av 66 år avlidit efter en längre tids sjukdom. Hennes närmaste är livskamraten Egon samt döttrarna Susanna och Kattis med familjer.

Med sin entusiasm och önskan att sprida kunskap blev Elisabeth ett föredöme för många kolleger. Hon förde alltid fram att vi behöver dokumentera och berätta om våra erfarenheter av arbetet som psykolog. När hon 2004 fick ta emot Inga Sylvanders pris vid Psykologförbundets kongress gick priset till "en psykolog som gjort kreativa insatser för psykologin som beprövad vetenskap".

INNAN ELISABETH KOM att förlägga huvuddelen av sin verksamhet till Ericastiftelsen arbetade hon bland annat inom Bup och Habiliteringen i Stockholm, samt med egen verksamhet. Hennes namn är kanske mest känt genom de böcker hon publicerat. Elisabeth sökte sig tidigt i sin yrkeskarriär till Ericastiftelsen. En utbildning med inriktning på diagnostik av barn följdes senare upp med psykoterapeut- och handledarutbildningar. Som terapeut arbetade hon huvudsakligen med barn och deras familjer i långa och korta kontakter.

Elisabeth bidrog starkt till utvecklingen av institutionens verksamhet genom

sin öppenhet för nya områden. Som kursledare för den treåriga psykoterapeututbildningen förde hon exempelvis dagbok över händelser hon funderade över, och under fyra år samlades det in data som belyste kursledarfunktionen.

Rapporten *Att hålla kursen* visade på

Elisabeth Cleve

ett övertygande sätt den hållbarhet som funktionen kursledare har och som Elisabeth var en god representant för.

ETT ANNAT PROJEKT, som hon genomförde i sin egenskap av kursledare för en utbildning för unga psykologer, byggde på en önskan om att förbättra de diagnostiska metoder som används inom barnpsykiatri. Tillsammans med kolleger publicerades flera handböcker

som beskriver svarsmönster för "icke-kliniska" barn. Böckerna har haft stor betydelse för utvecklingen av det diagnostiska kunnandet inom området.

Elisabeth blev en viktig och uppskattad person för oss arbetskamrater och naturligtvis för sina patienter och deras föräldrar. Hon hade ett lugnt och verklighetsnära sätt att närma sig problem. Hon var initiativrik med en förmåga att genomföra beslut. Hennes skatt och exakt formulerade humor glömmar man aldrig.

UNDER SENARE ÅR ägnade Elisabeth en stor del av sin energi åt familjen, men också åt att skriva böcker och att föreläsa. Böckerna, exempelvis *Från Kaos till sammanhang* och *En stor och en liten är borta* har fått stor spridning och har översatts till ett flertal språk. Kolleger talar om vikten av att Elisabeth öppnade dörren till psykoterapeutens rum. Böckerna har lockat många att välja att utbilda sig till barnpsykoterapeuter och har fått avgörande betydelse för föräldrar till barn med psykiska svårigheter. Genom sina gärningar lever hon kvar hos oss. Det känns ändå så tomt och ofattbart att hon inte är med oss längre.

**SIV BOALT BOËTHIUS
OCH GUNNAR CARLBERG**
fd rektor och rektor vid
Ericastiftelsen

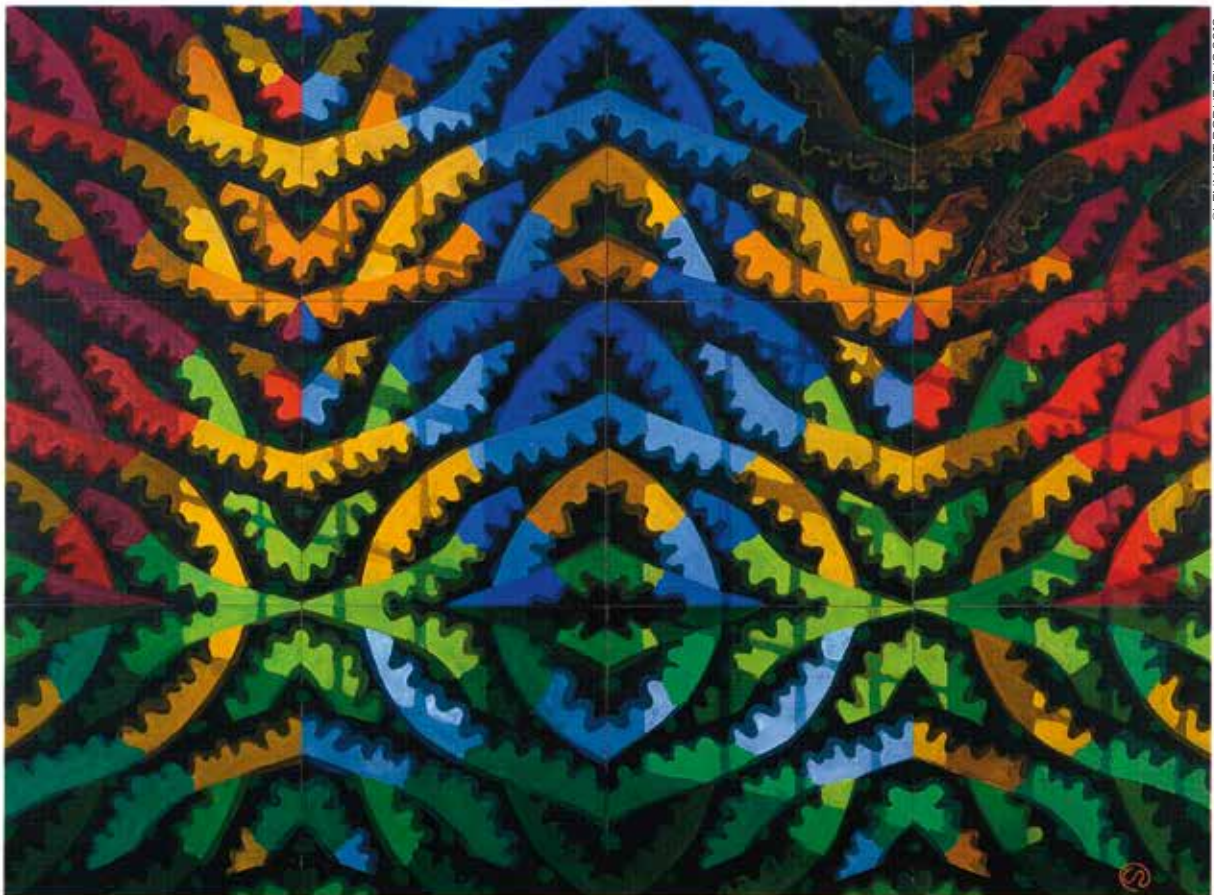
Medlemssidorna

är till för dig som är medlem i Sveriges Psykologförbund.

Det senaste från förbundet hittar du alltid på
www.psykologforbundet.se

Vi önskar alla medlemmar en skön sommar!

Skogen 1977-80, av Lennart Rodhe.

Empatisk vägg skydd emot affektsmitta

Affektsmitta, positiva och negativa grundkänslor som smittar mellan människor, påverkar oss mer än vad vi ofta uppmärksammar. Ett positivt samspelsmönster med positiva affekter kan verka lugnande och påverka utfallet av en psykoterapeutisk behandling, negativa samspelsmönster kan leda till emotionell stress som är negativ för relationen mellan terapeut och klient. Det skriver psykologen och psykoterapeuten **Hilmar Hilmarsson**.

Ett positivt samspelsmönster är användbart i både privata och professionella relationer, eftersom det kan ge en förmåga att stå emot negativ affektsmitta genom en *empatisk vägg* eller ett *högpositivt tillstånd*. Man kan känna samma känsla som andra genom en *affektiv resonans* och sedan skapa kontakt och "smitta" med positiva affekter för att lugna ner. Den här förmågan bärs främst upp av ett icke-verbalt beteende.

Det förekommer också negativa samspelsmönster som kan leda till emotionell stress. Den här emotionella stressen benämns ofta utbrändhet, eller på en lägre nivå av stress *empatitrötthet* där förekomsten av symtom på utbrändhet ligger på ungefär 30 procent (Ackerlye et al. 1988) hos yrkesgruppen psykologer. En liknande förekomst av utbrändhet återkommer hos Rupert & Morgan (2005) och där författarna påpekar att "fenomenet utbrändhet är ett allvarligt problem". De faktorer som ofta nämns i samband med utbrändhet är för hög arbetsbelastning och personliga egenskaper hos behandlaren. När det gäller för hög arbetsbelastning finns det ett tydligt samband med emotionell stress, men när det gäller personliga egenskaper hos terapeuten är sambanden mera svårtolkade (Handelsman, 2012).

Man har sett att utbrändhet kan ha ett samband med emotionell smitta (Bakker et al. 2001). Behandlarna blir negativt smittade av patienternas känslor, vilket skapar en emotionell utmattning som sedan leder till utbrändhet (Omdahl & O'Donnel, 1999; Miller, 1998; Snyder, 2007). Många arbetsgivare ställer stora krav på produktion utan att ta hänsyn till den höga belastning som det faktiskt innebär att samtala med människor som har allvarliga psykologiska problem. Vi psykologer behöver kunna kommunicera innebörden av den belastning det innebär att arbeta med människor, att vi faktiskt blir negativt affektsmittade av våra klienter och att det innebär en stor belastning.

Grennberg (2008) fastslår att affekter, känslor, spelar en avgörande roll vid terapi för att skapa förändring: a) öka medvetenhet om känslor hos patienten b)

c) uttrycka känslor d) öka känsloreglering e) reflektera över känslor och f) ändra känslor. Han sammanfattar också studier som visar att medvetenhet, aktivering och reglering av affekter, är relaterat till positivt utfall i olika terapiformer (Greenberg & Pascual-Leone, 2006). En terapeut kan hjälpa klienten att bli mer medveten om sina känslor under en behandling genom att sätta ord på adekvata känslouttryck och genom att hjälpa klienten att uppleva känslorna.

Så påverkar affektsmitta behandlingsrelationen

Hur påverkar positiv och negativ affektsmitta det som händer i en behandlingsrelation? Låt oss se närmare på detta utifrån fyra teman.

Tema 1: Negativ affektsmitta

Klienten pratar uppgivet om det som hänt under veckan och får ett mer och mer entonigt röstläge och svagare röst. Klienten visar sorg i ansiktet genom grundaffekten ledsen. Den inre delen av ögonbrynet vinklas uppåt så att det bildas en båge och mungiporna vinklas nedåt. Klientens andning blir återhållen och hållningen ihopsjunken. Klienten korsar också sina armar och flyttar sig bakåt i stolen. Detta är typiska icke-verbala signaler för ledsenhet – att dra sig undan. Terapeuten känner själv av den negativa känslan genom att han har imiterat klientens kroppsspråk, röstläge och ansiktsuttryck. Terapeuten märker själv att han har tappat sin energi i samtalet, att han pratar med en något svagare röst. Känslor kan smitta i samtal, där social interaktion kan överföra en känsla från en människa till en annan (Hatfield, Cacioppo & Rapson, 1994). Men när det professionella blir negativt känslomittat minskar förmågan att kommunicera effektivt och ge ett adekvat emotionellt gensvar (Miller et al. 1988). Terapeuten har blivit negativt affektsmittad.

»Man har sett att utbrändhet kan ha ett samband med emotionell smitta«

Silvan Tomkins (1991) har en omfattande teori som visar att våra grundkänslor – affekter (så som glad, intresserad, arg, ledsen, rädd) har flera viktiga funktioner. Tomkins ser affekter som förprogrammerade biologiska program som utlöses reflexmässigt. Det biologiska programmet skapar muskulära och

fysiologiska reaktioner som innefattar ansiktsmuskler, andning, hjärtrytm, blodtryck, och som starkt motiverar oss eller ökar sannolikheten att utlösa vissa handlingsprogram som har speciella funktioner för människans skydd, utveckling eller självrespekt. Rädsla leder exempelvis till flykt för att skydda oss och säkra vår överlevnad. När vi känner glädje inför något hjälper det oss att fortsätta med det vi gör och utvecklas. När vi känner skam slutar vi med vårt beteende så att vi kan behålla vår självrespekt. Tomkins (1991) delar in affekter i tre grupper: positiv (glädje, intresse), neutral (förvåning), och negativ (rädsla, ilska, sorg, avsky, avsmak, skam).

Havnesköld med flera (2002) beskriver det som att affekterna innehåller ett "metabudskap", ett grundläggande aktivitetsmönster för det biologiska programmet.

Positiva affekter gör att vi fortsätter med beteendet där intresse och nyfikenhet också gör att vi mår bra och får oss att känna oss vitala och aktiva. Vi öppnar upp oss för ny kunskap, nya färdigheter och nya möten med människor och de bidrar därmed till vår utveckling. De positiva affekterna har också ett socialt syfte genom att vi blir mer intresserade av andra människor. *Neutrala affekter* får oss att stanna upp och byta perspektiv. *Negativa affekter* är skyddande mot faror, garanterar vår fysiska överlevnad och vår psykiska integritet. De negativa affekterna får oss att handla och göra något åt de hot, faror eller problem som finns. Rädsla, ilska, avsky, avsmak och skam har vart och ett sitt specifika handlingsmönster. Att vi reagerar på ett adekvat sätt på något hotfullt eller farligt hjälper oss också att återskapa ett lugn.

Varje affekt har en speciell grundfunktion, som att ilska förbereder oss för att hantera ett hot, men affekterna kan också blandas och ge ett stort antal känslomässiga uttryck. Varje affekt har också olika nivåer eller intensitet, men också olika typer med skilda funktioner. Ilska kan exempelvis vara som att tjura och är då en passiv form av ilska, att bli uppretad handlar om att ens tålamod tryter, att bli indignerad hör ihop med att man vill försvara sig (Ekman, 2003). Om vi helt kort ser på skillnader mellan affekter, känslor, emotioner och sinnestämningar så är affekter biologiskt förprogrammerade grundkänslor som motiverar oss till att handla, känslor är medvetna inre tillstånd där våra tankar starkt påverkar känslan, emotioner

är vår känsla som färgas av våra erfarenheter, och slutligen sinnestämning, som är känslor som pågår under längre tid.

Tema 2: Stå emot negativ affektsmitta genom en vänlig empatisk vägg

Terapeuten arbetar sig medvetet tillbaka till att söka kontakt i samtalet genom att ändra sitt kroppsspråk. Han sträcker på sig, andas djupare och lugnare, och ändrar också ansiktsuttryck till en vänligare och mjukare blick. Han bestämmer sig också medvetet för att rikta uppmärksamheten mot sitt inre, mot sitt hjärta där han känner värme, och från den känslan visar han en avsikt av empatiskt vilja förstå sin patient. Det får till följd att terapeuten har lättare att stå emot negativ affektsmitta genom en vänlig empatisk vägg och aktivering av ett högpositivt tillstånd. Norcross (2002) sammanfattar forskning som visar att terapeuter som har självinsikt, förmåga till empati och ångesthantering har lättare att stå emot negativa affekter från klienter jämfört med terapeuter som inte har denna förmåga.

För att kunna stå emot affektsmitta måste vi medvetet bestämma oss för vilket kroppsspråk vi visar under ett samtal, och var vi tankemässigt ska lägga uppmärksamheten. Det här kallas för en empatisk vägg, där den empatiska väggen är en inlärd förmåga hos vuxna att skapa ett skydd mot smittsamma affekter (Nathanson, 1992). En empatisk vägg är därmed en kombination av tankemässiga och kroppsliga metoder för att reglera känslor. Vad är det då som fungerar i den empatiska väggen?

I en modell för hur affekter överförs i professionella möten (Empathic Communication Model, ECM), så minskar negativ affektsmitta möjligheten till att svara empatisk. Att däremot empatiskt bry sig om någon hjälper den professionelle att hålla en objektivitet som är nödvändig för att ge ett empatiskt gensvar (Snyder, 2012). En möjlig förklaring till att den empatiska väggen fungerar är att den handlar om ett medvetet beslut om hur man ska agera. En studie har visat att ett medvetet strategiskt beslut om hur man ska agera minskar benägenheten att bli affektsmittad (Tsai et al. 2012).

När vi använder oss av en empatisk vägg så får det vi gör inte uppfattas som att vi blir neutrala. Det kan upplevas som ett avvisande och öka den andres känslomässiga reaktion. Fastän vi kan uppfatta blandade känslor av positivt och negativt, så handlar det i de flesta fall om antingen

eller (Larsen, McGraw och Cacioppo, 2001). En empatisk vägg genom att vara neutral uppfattas som negativt eftersom vi uppfattar känslor i ett antingen eller-perspektiv. Marci (2006) visar att ett neutralt bemötande också ger en lägre skattning av empati, men det som är mest intressant med studien är att klientens fysiologi reagerar negativt på det neutrala bemötandet. När bemötandet är professionellt vänligt ökar också den fysiologiska samstämmigheten mellan intervjuare och patient, liksom skattning av empati. Det gäller att kunna stå emot affektsmitta då man översköjs av klientens negativa känslor, och i stället känna känslorna från klienten på ett empatiskt sätt där man fortfarande är i kontroll över reaktionerna.

Nyckeln till att stå emot negativ affektsmitta är att kontrollera sitt kroppsspråk och välja fokus för sin tankemässiga uppmärksamhet. Ser vi på en enskild del av kroppsspråket, ansiktsuttrycket, kan man framkalla en känsla på ungefär tio sekunder. Ett ansiktsuttryck av lycka kan skapa samma kroppsliga förändringar som minnet av en trevlig händelse. En skrämmd min som behålls i tio sekunder kan skapa samma spänning i musklerna och sänkning av hudens temperatur, precis som när vi blir skrämnda på riktigt (Levenson, Ekman & Friesen, 1990).

Vi har en god förmåga att ändra våra känslotillstånd och framkalla de känslor vi har behov av genom att ändra vårt kroppsspråk. En samtalsledare gör naturligtvis detta genom att visa en mängd olika icke-verbala signaler som skapar lugn, värme, trygghet och engagemang. Jag brukar kalla detta för "vänlighetssignaler", eller för ett avslappnat högpositivt tillstånd av medvetenhet. Det betyder att man är fullt uppmärksam, har energi, men utan anspänning och med ett bestämt fokus för uppmärksamheten (Hilmarsson, 2012). När man gör det så visar man en lugn, trygg och säker vänlighet, vilket i ens kroppsspråk uttrycks i en mjuk och varm blick med en fast men flexibel ögonkontakt, en lugn andning med magen, ett lugnt, öppet kroppsspråk som återspeglar lugn och trygghet, samt ett anpassat rörläge som matchar motparten.

I en randomiserad studie där psykoterapeuterna fick träna medveten uppmärksamhet (Grepmaier et al. 2007), ledde träningen till bättre behandling och minskade symtom hos patienten. På mina utbildningar brukar deltagar-

na få prova på att ta emot kritik och "vara som vanligt" i ett samtal, det vill säga utan medvetenhet om sitt kroppsspråk och utan fokus för sin uppmärksamhet. Deltagarna kan då känna att de blir affektsmittade och att de får en påtaglig egen negativ känslomässig reaktion. Men när de tar emot kritik, och samtidigt medvetet aktiverar den empatiska väggen och den högpositiva medvetenheten genom blicken, andningen, hållningen och lägger fokus på värme/medkänsla i sitt hjärta mot klienten, så kan de stå emot negativ affektsmitta och det känns självklart och naturligt att ge ett empatiskt gensvar.

Tema 3: Affektiv resonans och att söka kontakt på ett icke hotande sätt.

Terapeuten läser av klientens hållning, röst och ansiktsuttryck. Genom facial feedback kan han även känna av sin egen känsla av sorg/ledsenhet. Klienten och terapeuten är nu i affektiv resonans där bådas icke-verbala signaler och åtföljande fysiologi återspeglar affekten sorg. Forskning visar att människor med hög förmåga till empati har lättare för att själva visa reaktioner i ansiktsuttryck när de ser ansiktsuttryck och att denna förmåga åtföljs av en högre empatisk förmåga (Dimberg, Andréasson, Thunberg, 2011).

Det här fenomenet, att affekter kan smitta och vi kan känna in andras känslor genom att imitera dem och hamna i affektiv resonans, utgör basen för vår empatiska förmåga (Basch, 1983). Därmed har affektsmitta en grundläggande positiv funktion, eftersom det skapar en möjlighet att förstå andra bättre. När man placerar två gitarer bredvid varandra och spelar en sträng så börjar den andra strängen vibrera i samma frekvens. Vi människor verkar ha samma förmåga där en människas känsla förmedlas till andra så att man känner samma sak.

När vi är arga så får vi en ökad puls, andning och spänning i muskulaturen, och vi blir beredda att agera för att inte bli orättvist behandlade eller för att agera mot något som vi uppfattar som ett hot. Affekten påverkar oss, den blir en signal till oss själva att utlösa en handlingssekvens, men den blir även en signal till andra. Det blir helt enkelt en sändning av affekten från en person, huvudsakligen via ansiktsuttryck, och en mottagning av en annan person som också sker

»Vi kan ändra känslotillstånd genom att ändra kroppsspråk«

HILMAR HILMARSSON

Psykolog, psykoterapeut samt lärare i psykologi vid Mittuniversitetet i Östersund. Han är även författare till flera böcker om samtalsmetodik för professionella utövare.

via ansiktsuttryck. Vi härmar omedvetet delar av någon annans ansiktsuttryck. Genom *facial feedback*, att vårt ansikte också visar affekten, gör att vi upplever samma affekt som den vi härmat. Ansiktsuttryck informerar därmed inte bara omgivningen, utan också personen själv om vilken affekt som är för handen (Sonnby-Borgström, 2005). Forskning har visat att människor med sin ansiktsmimik reagerar på såväl positiva som negativa ansiktsuttryck, även om dessa visas så snabbt att den som ser dessa ansiktsuttryck inte hinner uppfatta uttrycket medvetet (Dimberg, Thunberg, & Elmehed, 2000).

Tema 4: Söka kontakt med en positiv känsla

Klienten vänder sin blick nedåt och är avstängd i sin sorg. Terapeuten söker aktivt kontakt genom att vänligt se klienten i ansiktet på ett icke hotande sätt, blicken fokuserar runt ögonen eller i pannan. En direkt blick skulle vara hotande och skapa en negativ affektupptrappning. När klienten tittar upp är det en kontaktsignal. Terapeuten har avvaktande väntat på denna kontaktsignal, och först efter att ha fått den visar terapeuten tydligare engagemang, lägger huvudet på sned, lutar sig en aning framåt och får en vänligare blick. Terapeuten går in i ett mötesögonblick och söker mycket aktivt kontakt. När klienten ser terapeutens vänliga ögon, så ändras uttrycket i ögonen från sorg och avstängdhet till ett mer vaket men fortfarande sorgset uttryck. Terapeuten säger: "Är det så att du känner dig sorgsen?" Det är först nu som terapeuten och klienten är i ett synkroniserat flöde av kontakt och detta underlättar för klienten att ta emot den utforskande frågan.

Benecke (2002) gör en sammanfattning av forskning kring produktiva terapisesioner och förekomst av icke-verbalt beteende

där det förekommer mikrosekvenser, där terapeuten skapar *trygghet* i behandlingen genom att skapa en positiv affektiv resonans med patienten genom leenden eller skratt, vilket hjälper till att reglera patientens problematiska känslor. Det ger sedan en förutsättning för att utforska mera problemtyngda teman. En förutsättning för att den psykoterapeutiska interventionen ska fungera är att det sker med balans – en för hög frekvens av positiva affekter eller en avsaknad av positiva affekter associeras till negativa utfall i behandlingen. I en studie av Dowell (2013) analyserades icke-verbalt beteende som är mest framträdande när det gäller förmågan till emotionellt gensvar; ögonkontakt och att lätt luta sig framåt. När detta förekom i högre grad hos terapeuterna, så åtföljdes det också av högre skattningar av empati, terapeutisk allians och skattning av trovärdighet.

Affektsmitta påverkar behandlingsresultatet

Ett samarbete, där terapeuten öppet utforskar affektiva uttryck, är relaterat till positivt utfall i både IPT och KBT vid depression (Coombs, et al. 2002). I en genomgång av forskning kring empatisk bemötande och teorier kring fysiologisk reglering, visar Adler (2007) hur empati kan användas i professionella möten för att återställa patientens fysiologiska affektlägen. Det är uppenbart att mycket av det som händer i professionella möten handlar om affektsmitta – kommunikation via icke-verbala signaler – och då det avgörs om patienten kan ta emot en utforskande fråga, acceptera en lyssnande sammanfattning eller beröras av en empatisk validering. Positiv och negativ affektsmitta påverkar behandlingen och möjligheten att skapa en terapeutisk relation som fungerar. ✨

HILMAR HILMARSSON

REFERENSER

1. Ackerley, G D, Burnell, J, Holder, D C & Kurdek, L A (1988). Burnout among licensed psychologists. *Professional Psychology: Research and Practice*, 19, 624–631.
2. Rupert, P A, & Morgan, D J (2005). Work Setting and Burnout Among Professional Psychologists. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36(5), 544.
3. Handelsman, J B (2012). The Relationships Between Individual Characteristics, Work Factors, and Emotional Labor Strategies in the Prediction of Burnout among Mental Health Service Providers (Doctoral dissertation, University of South Florida).
4. Tomkins, S (1991). *Affect, Imagery, Consciousness: Volume III*. New York: Springer Publishing Company
5. Norcross, J C (Ed.). (2002). *Psychotherapy Relationships that Work: Therapist Contributions and Responsiveness to Patients: Therapist Contributions and Responsiveness to Patients*. Oxford University Press, USA.
6. Nathanson, D L (1992). *Shame and pride. Affect, sex, and the birth of the self*. New York: W. W. Norton & Company, Inc.
7. Snyder, J L (2012). Extending the Empathic Communication Model of Burnout: Incorporating Individual Differences to Learn More about Workplace Emotion, Communicative Responsiveness, and Burnout. *Communication Quarterly*, 60(1), 122–142.
8. Benecke, C, Peham, D, & Bänninger Huber, E (2005). *Nonverbal relation ship regulation in psychotherapy*. *Psychotherapy Research*, 15(1–2), 81–90.
9. Dowell, N M, & Berman, J S (2013). Therapist Nonverbal Behavior and Perceptions of Empathy, Alliance, and Treatment Credibility.
10. Hilmarsson, H (2012). *Konflik tens Magi*. Studentlitteratur: Lund

För fullständig referenslista: www.psykologtidningen.se

Hjärnforskning kan bidra till bättre diagnosmanual

Diagnosmanualerna DSM och ICD är förvisso de bästa befintliga verktygen för att diagnostisera psykisk ohälsa, men för den psykiatriska forskningen och på sikt även för framtida diagnosmanualer måste det finnas en öppenhet för ett nytt diagnosystem som mer bygger på kunskapen om modern hjärnforskning. Det skriver Thomas R. Insel och Jeffrey A. Lieberman, chef respektive president

för National Institute of Mental Health, NIMH, på NIMH:s hemsida. NIMH är världens största finansiär av psykiatrisk forskning och ställer sig bakom APA:s manual DSM-5, som släpptes den 18 maj.

NIMH ARBETAR PARALLELLT med ett eget projekt, Research Domain Criteria (RDoC), som är ett försök att i större utsträckning använda kunskap från

genetik, neurovetenskap och beteendeforskning som förklaring till psykiatriska sjukdomar. RDoC ska dock ses som ett komplement till DSM, skriver Insel/Lieberman, inte en konkurrent. På sikt kan kanske resultat från satsningen med RDoC införlivas i framtida revisioner av DSM, skriver de. *

Läs hela uttalandet från NIMH på www.psykologtidningen.se

Nya rön om orsaken till psykos

Patienter med schizofreni eller bipolär sjukdom med psykotiska inslag har förhöjda halter av så kallad kynuren-syra (KYNA) i hjärnan. Nu har forskare vid Karolinska institutet hittat en genvariant som är kopplad till förhöjningen och som kan få betydelse för diagnostik och behandling av psykos vid bipolär sjukdom.

KYNA påverkar flera system av signalvägar i hjärnan, och har bland annat stor betydelse för vår kognition. Ämnet pro-

duceras vid inflammationer som uppstår vid stress och infektioner. Det är sedan tidigare känt att stress och infektioner kan kopplas till psykotiska skov. Den nu upptäckta genvarianten påverkar enzymet KMO, som i sin tur påverkar produktionen av KYNA.

UPP TILL 80 PROCENT av psykoser vid bipolär sjukdom förklaras av ärftlighet och enligt forskarna på KI:s institution för molekylär medicin och kirurgi, som

ligger bakom upptäckten, kan rönen nu ge en förklaring som kan kopplas till signalsystem som aktiveras vid inflammation.

Det finns redan en rad läkemedel inom det inflammatoriska området och forskarna tror därför att upptäckten kan få betydelse för nya former av behandling vid schizofreni eller bipolär sjukdom med psykotiska inslag.

Studien är publicerad online i *Molecular Psychiatry* 5 mars 2013. *

Psykisk ohälsa vanligast bland flyktingar

Psykisk ohälsa är betydligt vanligare bland utrikes födda som kommit till Sverige som flyktingar, än bland deras ankommande anhöriga eller personer med samma ursprung men som fått uppehållstillstånd i Sverige på grund av humanitära skäl. Det visar en ny doktorsavhandling av psykolog Anna-Clara Hollander på Institutionen för folkhälsovetenskap, Karolinska institutet.

I EN DELSTUDIE ingick drygt 43 000 utrikes födda, varav 56 procent flyktingar, i en andra delstudie cirka 300 000 personer, varav drygt 15 procent flyktingar. Materialet hämtades från Statistiska Centralbyrån samt Socialstyrelsens register.

En analys visade att flyktingar oftare mår psykiskt dåligt jämfört med personer med samma ursprung men som inte var flyktingar, även då man tog hänsyn till

ålder, kön och socioekonomiska faktorer.

En ytterligare studie med drygt 86 000 personer visade att manliga flyktingar löper en förhöjd risk att dö i hjärt- och kärlsjukdomar, självmord och olyckor än män som inte var flyktingar utan invandrat av andra orsaker.

ANNA-CLARA HOLLANDER undersökte även om arbetslöset ökar risken för depression. Materialet bestod av cirka 3 300 000 personer med fast anknäring till arbetsmarknaden. Av dem som blev arbetslösa under den tid studien pågick löpte män födda i Sverige lägst risk att senare vårdas för depression, medan utrikes födda kvinnor löpte högst risk.

Titeln på avhandlingen: *Social inequalities in mental health and mortality among refugees and other immigrants to Sweden – Epidemiological studies of register data.* *

Billy Larsson om Psykoterapiforskning: Utvecklingen går mot inte

Att utvärdera psykoterapin löpande genom att använda feedback från patienten ger effekt, skriver psykolog **Billy Larsson**, som framhåller vikten av att lyfta fram faktorer som är gemensamma för olika psykoterapiskolor.

För oss som ser uppdelningen i olika psykoterapiskolor som en historiskt betingad nödlösning och inte som ett ideal finns det integrativa tendenser i samtiden att glädjas åt.

Vanligen delas integrativa strävanden inom psykoterapin in i fyra varianter: teoretisk integration, gemensamma

faktorer, teknisk eklekticism och assimilativ integration, låt vara att flera kan förekomma samtidigt. När det gäller gemensamma faktorer, teknisk eklekticism och teoretisk integration har viktiga framsteg skett under senare år.

Vikten av gemensamma faktorer

När det gäller gemensamma faktorer utkom år 2011 den reviderade utgåvan

av *Psychotherapy relationships that work*. Boken har en intressant tillkomsthistoria. En inflammerad diskussion uppkom i det amerikanska psykologförbundet (APA) i mitten av 1990-talet. Den handlade om lämpligheten av att publicera listor på evidensstödda terapier, vad som kallades EST, empirically supported treatment. Många ansåg att intresset för

gration

EST innebar en överbetoning av specifika faktorerers värde i psykoterapi. Därför fick en grupp inom APA i uppgift att göra en balanserande motvikt; en forskningssammanställning om gemensamma faktorer i terapi. Resultatet presenterades år 2002 och får ses som ett väsentligt framsteg. För första gången fanns en forskningsgrundad översikt om vilka

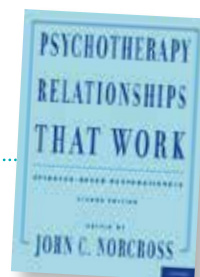
de gemensamma inslagen i psykoterapirelationen är.

Tyvärr verkar dock inte kunskapen om vad forskningen säger om gemensamma faktorer blivit allmängods, i vart fall inte i Sverige. Man kan fundera på varför så inte blivit fallet. Universitetsutbildningar ska ju ha forskningsförankring så gott det går, så vad forskningen säger om gemensamma faktorer, och träning i att tillämpa dessa, borde ha en självskrivnen plats på psykologutbildningarna. Att så inte verkar vara fallet beror kanske på att de flesta som undervisar om psykoterapi har en egen teoretisk skoltillhörighet, och då blir det mer intressant att undervisa om den egna inriktningens förtjänster än om gemensamma faktorer.

Den situationen är förstås ohållbar i längden. Kanske kan det bli annorlunda nu när bokens reviderade utgåva kommit och den mest intensiva debatten om evidens för olika terapiupplägg lugnat ner sig. Kanske kan det då bli aktuellt för en annan insikt: att det förstås finns evidens för gemensamma faktorer i terapi och inte bara evidens för specifika behandlingsformer.

Boken inleds med en del som handlar om vad som är verksamma inslag i terapirelationen oavsett terapiinriktning, vilket följs av en andra del som handlar om aspekter som det finns forskningsstöd för när det gäller att anpassa behandlingen till den specifika patienten.

När det gäller verksamma generella inslag delas de upp i tre grupper beroende på hur omfattande forskningsstödet anses vara. Fyra inslag karaktäriseras som "påvisat effektiva" (alliansen i individualterapi, ungdomsterapi och

***Psychotherapy relationships that work* av J C Norcross. Oxford University Press.**

i familjeterapi, sammanhållning i gruppeterapi, empati och feedback från klienten). Tre inslag karaktäriseras som "förmodligen effektiva" (gemensamt mål, samarbete och villkorslös uppskattning).

Och tre inslag betecknas som "lovande men otillräckligt utforskade" (kongruens/äktighet, reparera alliansbrott och hantera motöverföring).

När det gäller alliansen slår man hål på den ofta framförda uppfattningen att "det är alliansen som är viktig, har man bara en bra allians så spelar det ingen roll hur man bedriver terapin i övrigt, det visar terapiforskningen". Det stämmer inte. Att ha en allians är en förutsättning för att få psykoterapi att fungera och alliansen ger en effekt som är måttlig, men många andra aspekter spelar roll för utfallet.

Nyast av de påvisat effektiva inslagen i psykoterapi är att utvärdera terapin löpande genom att använda feedback från patienten. Det kan ske muntligt eller med ett kort formulär, men det finns också ett dataprogram för detta. Att feedback från patienten har en positiv effekt på utfallet beror på ett faktum som inte är helt lätt att ta till sig: vi behandlare tenderar att överskatta hur bra behandlingen går och behöver därför ta del av patientens bedömning.

Ett inslag som har försvunnit från första upplagan är "personal disclosure", ungefär personlig öppenhet. Att det inslaget inte finns med längre beror på att i denna upplaga är evidenskravet höjt till att det ska finnas stöd i form av metaanalyser, vilket gör att vissa inslag från första utgåvan bortfaller på grund

av avsaknad av metaanalyser på området. Det betyder dock inte att aspekten "personlig öppenhet" inte finns med alls nu, för det gör den. Men då som en delaspekt av andra inslag såsom att vara kongruent, hantera motöverföring eller att reparera alliansbrott. I dessa inslag kan det hända att terapeuten använder personlig öppenhet, om det kan antas vara gynnsamt för patienten.

Denna överlappning mellan olika inslag är en svaghet i sammanställningen. Önskvärt inför framtiden vore därför att se om det går att med mindre överlappning reda ut vad som är effektiva inslag eller om det kanske är så att de olika aspekterna inte går att hålla helt åtskilda.

Ska man sammanfatta forskningen om effektiva gemensamma inslag i psykoterapi kan man säga att Carl Rogers tankar från 1957 om vad som är verksamt (empati, villkorlös uppskattning och kongruens) fortfarande står sig väl. Dock inte i ensamt majestät, utan numera får Rogers aspekter samsas med en hel del annat.

När det sedan gäller bokens andra halva, där hur behandlingen ska anpassas till den enskilda klienten tas upp, redogörs bland annat för copingstil, förändringsstadier, preferenser och anknytningsmönster. För egen del är jag speciellt intresserad av vilken roll patientens preferenser spelar för utfallet i psykoterapi. Jag kan då konstatera att fortfarande gäller att preferens för medicinsk behandling eller för psykoterapi verkar ha större betydelse än preferens för en viss form av psykoterapi.

Även om boken vill lyfta fram de gemensamma faktorernas betydelse, betonas att syftet inte är att hävda att gemensamma faktorer är de enda som ger terapeutisk effekt. Att även specifika inslag kan bidra är man därför noga med att framhålla.

Eftersom även specifika interventioner kan ha ett värde, kan det som kallas

för "Unified Protocol" ses som ett annat viktigt nytillskott inom psykoterapi. Ett nytillskott som också kan sägas vara integrativt.

UP har utvecklats under 2000-talet och huvudperson bakom UP är en av de främsta inom KBT i USA, David Barlow. UP är intressant på många sätt. Huvudidén kan sägas vara att lära patienten att hantera sina känslor. Det innebär å ena sidan att inte automatiskt styras av sina känslor, men att å andra sidan fullt ut acceptera sina känslor i stället för att försöka undvika dem.

UP består av två böcker (som nyligen översatts till svenska). Den ena är en terapeutmanual som beskriver de åtta moduler som UP nu består av, det andra är en arbetsbok för patienten. Modulerna omfattar en eller två sessioner, förutom modulen med exponering för känslor som är på 4-6 sessioner. Alla patienter ska gå igenom varje modul. Det gör att terapin omfattar 12-18 gånger. Tanken med modulsystemet är att det är lättare för en terapeut att lära sig åtta moduler som sedan kan användas på de vanligaste Axel 1 störningarna – bland

annat depression, panikångest, tvångs- syndrom, PTSD och generaliserat ångestsyndrom – än att lära sig olika (men rätt snarlika) upplägg för varje diagnos. Till detta praktiskt motiverade skäl finns också två teoretiska skäl till en diagnos-överskridande behandling: komorbiditet är vanligt och etiologin bakom de olika tillstånden är snarlik, något som man försöker påvisa med hänvisning till Barlows teori om tre typer av sårbarhet.

Det potentiella värdet av en behandling som lämpar sig för många diagnoser är nog uppenbart, men hur ska man gå tillväga för att utforma den? I början av 2000-talet bestod UP av fyra kärnmoduler. Dessa hämtades från olika KBT-traditioner, och består av de inslag som har mest stöd i forskning och klinisk erfarenhet. Därför använder UP det mest centrala från det som kallas första vågens KBT, nämligen exponering. Man använder också centrala inslag från Becks kognitiva terapi, alltså från andra vågens KBT. Men även centrala inslag från den tredje vågens KBT i form av träning i medveten närvaro integrerades i upplägget.

En pilotstudie visade dock på ett måttligt resultat. Det ledde till att fler moduler lades till vilket förbättrade resultatet. En direkt jämförelse mellan UP och diagnosspecifik behandling återstår dock att göra.

Den eftertänksamma läsaren kan förstås bli fundersam över att ett viktigt inslag i detta KBT-upplägg är känslolöac-ceptans. Temat är inte främmande för traditionell KBT, men förknippas mer med andra traditioner. Freuds konstaterande att "där detet är ska jaget vara" har ibland tolkats som en inriktning på acceptans, och många moderna former av psykodynamisk terapi inriktar sig också på att öka patientens känslolöac-ceptans. Men temat är mest förknippat med den humanistiska psykologin och 50 år har gått sedan Rogers konstaterade

Unified Protocol kan ses som ett viktigt nytillskott inom psykiatrin.

»Det finns evidens för gemensamma faktorer i terapi«

Billy Larsson

att ett bra liv innebär en observerande och accepterande inställning till sina upplevelser.

Eftersom man inom KBT alltmer kommit till samma insikt kunde det varit på sin plats att företrädarna för UP diskuterat beröringspunkterna med andra terapitraditioner, men det görs bara ytterst begränsat. En av de tillagda modulerna är inspirerad av MI (motiverande intervju). Det finns en koppling mellan MI och Rogers, och Rogers nämns i manualen. Men fler referenser än så till andra terapitraditioner än KBT görs tyvärr inte.

Genom att man inom UP provat sig fram till vad som verkar fungera bra representerar UP en form av eklektisk

integration – man väljer verkningsfulla inslag oavsett vilken teoretisk inramning som modulens innehåll ursprungligen haft. UP är dock inte ateoretiskt. Som en övergripande teori fungerar tänkande om känsloreglering, och kopplingen till detta har beskrivits i ett kapitel i boken ”Emotion regulation and psychopathology”. Genom att använda en sådan generell teori som har sin bakgrund utanför den kliniska psykologin, kan UP också ses som en form av teoretisk integration.

Vi som hoppas att psykoterapiutbildning på sikt ska bli forskningsförankrad i allmänhet snarare än förankrad i den ena eller den andra skolbildningen, lär få vänta på detta ett tag till. Men det är ingen tvekan om åt vilket håll utvecklingen går. Forskningssammanställningen ”Psychotherapy relationships that work:

evidence-based responsiveness” och utvecklandet av ”Unified protocol” är viktiga steg i den riktningen genom att tillsammans inkludera det viktigaste och det bästa som hänt under den moderna psykoterapiens senaste 100 år. *

BILLY LARSSON
Psykolog
Fil dr

LITTERATUR:

Barlow, D H (2013). *Unified Protocol: Diagnosöverskridande psykologisk behandling*. Natur & Kultur.

Barlow, D H (2013). *Unified Protocol Arbetsbok: Diagnosöverskridande psykologisk behandling*. Natur & Kultur.

Fairholme, C P, C L Boisseau, et al. (2010). *Emotions, emotion regulation, and psychological treatment: A unified perspective*. I A M Kring och D M Sloan (red:er), *Emotion regulation and psychopathology: A transdiagnostic approach to etiology and treatment*. Guilford Press, 283-309.

Norcross, J C (2011). *Psychotherapy relationships that work: Evidence Based Responsiveness (2:a upplagan)*. Oxford University Press.

NY AVHANDLING:

Anhöriga bidrar till bättre hälsostöd

Webbaserade hälsostöd för personer med psykisk ohälsa skulle fungera bättre om användarna involverades mer i utformningen av stöden. Det visar en ny doktorsavhandling av Mikael Elf på Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet.

Avhandlingens fyra studier utgår ifrån ett designprojekt där unga anhöriga till personer med psykisk ohälsa, tillsammans med ett team av flera olika experter, utvecklat ett webbaserat stöd. Fokus för studierna har varit att dels se hur de unga anhöriga kan inspirera till nya webblösningar, dels förstå vilka hinder för användarinflytande som kan finnas.

– De två gruppernas syn på hur ett sådant stöd ska fungera var vitt skilda från varandra. Det gällde inte minst ifråga om vem som ska stödjäs: Designteamet ville stödja de unga anhörigas egen utveckling, de anhöriga ville ha hjälp att stödja den person med psykisk ohälsa som de levde med.

Tidigare studier har visat att unga generellt är mer intresserade av verkligt stöd än webbaserade stöd. De som deltog i Mikael Elfs studier såg webbstödet snarast som en bas utifrån vilken man kan knyta kontakter med andra i samma situation och till exempel stödgrupper.

I avhandlingen skissar Mikael Elf på ett webbaserat stöd, där fokus ligger på

att fånga upp personer som annars inte skulle sökt hjälp.

– Det bygger på att användarna via webbstödet lättare kan få kontakt med både andra användare och med de stödresurser som finns i det område där de bor. Webbstödet fungerar då som en förmedlande länk; något som kan hjälpa användaren att hitta andra med liknande erfarenheter samt att underlätta för och stödja användaren i att hitta verkligt stöd, säger Mikael Elf i ett pressmeddelande.

Avhandlingens titel är *User involvement in designing a web-based support system for young carers – inspiring views and systemic barriers*. *

Två olika reaktioner på Olof

I förra numret av *Psykologtidningen* skrev Olof Rehn, apropå den kraftiga ökningen av diagnoser, att människan är sårbar för att hon är människa – inte för att hon har ett neuropsykiatriskt funktionshinder. **Birgitta Devlin** anser att Rehns resonemang nedvärderar och skuldbelägger människor utan att erbjuda realistiska alternativ. Medan **Gunilla Guvå** uppskattade inlägget och efterlyser modet att inte alltid tänka i termer av funktionsstörning.

Birgitta Devlin:

"Sluta att skuldbelägga"

Ingen kan säga emot Kristina Lugn: "Det är ett sorgearbete att leva. Om man inte förstår det blir man aldrig glad". Men Olof Rehn liknar osund avsky för ledsnad med ökad diagnosticering av bland annat neuropsykiatriska tillstånd, symtomkluster som ofta omfattar stora svårigheter att skapa positiva relationer och behålla ett arbete. Liksom många andra psykologer som är kritiska till neuropsykiatriska diagnoser framhåller Olof Rehn att ADHD är en symtomdiagnos. Vilken psykiatrisk diagnos är *inte* en symtomdiagnos? Om man inte har något bättre som är möjligt att erbjuda anser jag att man bör avstå från att nedvärdera och skuldbelägga diagnoser och behandlingar som hjälper många. Vi lever i ett högteknologiskt och individualistiskt

informationssamhälle, som ställer extremt höga krav på vår kognitiva och sociala förmåga, där människor med atypisk kognitiv/social förmåga lätt faller ut. Detta oavsett om orsaken är genetisk, neurologisk och/eller psykologisk, eller annat.

JAG VET INTE VILKA klienter Olof Rehn möter, men mina klienter på arbetsförmedlingen har ofta som främsta önskan att fungera i ett arbete och det sociala sam-

»Lidande långt bortom ledsenhet. De förväntar sig inte alls ständig lycka«

manhang som arbete utgör. Många har vuxit upp med ständig kritik, utanförskap, skam, affektöversvämning,

misslyckanden, självanklagelser och taskiga anknytningar. Lidande långt bortom ledsenhet. De förväntar sig inte alls ständig lycka.

FÖR MÅNGA AV DESSA blir en ADHD-diagnos ytterst funktionell då den kan stävja självanklagelser och medför behandling (oftast tyvärr endast medicinsk, ibland/sällan psykologisk) som hjälper vissa att fungera så pass mycket i enlighet med samhällets krav och egna önskemål att

de *kan* arbeta, studera, etablera positiva anknytningar och därmed uppleva bekräftelse och glädje. De landar i

mer optimala betingelser för psykologisk mognande.

Antydan att deras lidande i stället bör uthärdas och "respekteras" som en naturlig del av livet är okänsligt. Och vem har råd/tillgång till kvalificerad psykoterapi i sådan omfattning att ett sådant lidande kan hållas tills läkning eller mognad uppnås? Inte många och speciellt inte de utan arbete. Vissa har inte ens möjlighet att fullfölja mediciner av ekonomiska skäl.

JAG FÖRSTÅR INTE heller hur man kan skilja på utvecklings/anknytningspsykologi och neuropsykologi. Psykologisk mognad respektive omognad är neurologiska faktorer. Våra gener, anknytningar och varje erfarenhet formar vår hjärna fysiskt och kemiskt, och våra psyken är väl ändå våra hjärnors funk-

DEBATT Väck debatt eller reagera på andras inlägg! Mejla: tidningen@psykologforbundet.se

Psykolog Olof Rehn:

"Normala känslor görs till diagnoser"

Allt fler diagnosticeras idag. Hur ska vi förstå bakgrunden till den kraftiga ökningen av antalet psykiatriska diagnoser? Och ökningen av antalet diagnostiserade barn och vuxna? Människan är sårbar för att hon är människa – inte för att hon har ett "neuropsykiatriskt funktionshinder", skriver psykolog **Olof Rehn** som ser en människosyn som tappat kompassen.

Jag har arbetat som psykolog och psykoterapeut merparten av mitt yrkesverksamma liv och sett många människor söka sig en bättre väg i sig själva och i sina liv. Vågen har alltid lundat en bit med känslor, det är alltid känslorna som driver utvecklingen. En övervägande andel av klienterna har haft en stark negativ attityd till den egna ledsenheten.

När jag träffar en ny klient brukar jag fråga: Hur ofta gråter du? Vad är din inställning? Är det bra eller är det dåligt?

Under mina år som psykolog har jag märkt att svaren på dessa frågor om ledsenhet präglats av en allmän negativ inställning. Min uppfattning är att många tror att man och

att de "behöver hjälpas". Helt enkelt bli lite gladare. Det ska ju vara roligt att vara gravid. Nyblivna mammor får fylla i ett EPDS-formulär (Edinburgh Postnatal Depression Scale) på BVC för att slatta sin grad av "post partum depression". I EPDS-formuläret sätts i stort sett likhetstecken mellan ledsenhet och tecken på depression.

I en av sina dikter skriver poeten och dramatikern Kristina Lugn: "Det är ett sorgearbete att leva. Om man inte förstår det blir man aldrig glad". Vår här-vår egen insikt om livet tag i vägen i vår kultur? Har begreppet "psykiatrik" och experterna på "psykiatrik" blivit utmanade av livsanskap och livsanskap? Det är ju inte det

först! Han hade med största sannolikhet fått diagnosen "Autismspektrumstörning" om han konsulterat dagens DSM-5-psykiatri. Människan är sårbar först och främst för att hon är människa, inte för att hon har "neuropsykiatriska funktionshinder". Genom att fokusera på föreställningen om neuropsykiatriska funktionshinder missar vi människans egentliga och största sårbarhet. Den att vara människa. Denna kollektiva missuppfattning om

I Neufields analys har människan återfunnit sin plats som sårbar. Hans analys är baserad på utvecklingspsykologi, anknytningspsykologi och på de nyaste rön från neurovetenskap. Analysen blir bestickande logisk och gällande i Neufields värld är det "det mänskliga" som är sårbart. Fenomenet ADHD blir psykologiskt begripligt utan neuropsykiatriska konstruktioner. Varför heter det förresten "neuropsykiatriska funktionshinder" när det

»Vi missar människors största sårbarhet: Den att vara människa«

Rehns debattinlägg

Gunilla Guvå:

"Väldigt bekräftande att läsa Olof Rehns inlägg"

När jag nyligen medverkade vid en konferens om förstärkt elevhälsa anordnad av Skolverket, gav en skolsköterska uttryck för att dagens elever inte verkar klara av att må dåligt utan alltid måste må så bra.

Detta ledde till en diskussion om att livet inte alltid är så roligt, att man inte alltid kan må bra. En av psykologerna menade att man i stället för att se detta som något konstigt och avvikande egentligen borde normalisera sådana tillstånd.

Jag hade i ett tidigare inlägg pratat om vikten av att arbeta i skolan utifrån ett salutogent och hälsofrämjande perspektiv, i enlighet med den nya skollagens intentioner i stället för ett mer traditionellt elevhälsoarbete inriktat på utredningar, remisser och diagnoser. Att tänka i termer av normalisering av psykiatri kändes för mig som en delvis ny utgångspunkt.

DÄRFÖR KÄNDES DET väldigt bekräftande att läsa Olof Rehns inlägg "Normala känslor görs till diagnoser" (PT nr 4/2013), där han bland annat skriver att ledsenhet borde

ses som normalt och friskt i stället för "sjukt" som måste botas. Som utbildad barn- och ungdomskliniker och praktiskt verksam psykolog i förskola och skola, har jag alltid varit fast förankrad i ett utvecklingspsykologiskt

»Har vi tappat ett normalpsykologiskt perspektiv?«

tänkande. Och det jag undrar över är om vi tappat ett normalpsykologiskt perspektiv, där livskriser och frustration ses som nödvändiga för mänsklig utveckling?

TÄNK OM VI I STÄLLET för att se barns och ungdomars beteenden som avvikande, betraktar dem som normala och åldersadekvata och på så sätt också blir det stöd de behöver i sin utveckling! Att de i stället för att speglas i vuxnas oro och hjälplöshet får möta vuxna som betraktar dem som normala om än jobbiga; vuxna som vågar möta och reagera på det barn gör utan att fundera på om barnets agerande är ett symptom på någon funktionsstörning, som måste bemötas på ett särskilt sätt.

Som så ofta här i livet dyker samma tankar upp på lite olika ställen. I skrivande stund läser jag Karin Johannisson recension av Fredrik Svenaeus bok *Homo patologicus* (DN 16/5 2013), som handlar om medicin-

ska diagnoser i vår tid samt om konsekvenserna i ett samhälle där vanlig blyghet sjukförklaras och diagnostik smyger sig in i vardagsspråket.

Enligt Svenaeus krymper vi normaliteten genom att kalla alltmer för sjukdom och avvikelse, och enligt honom kan ingen medicin i världen skapa en smärtfri mänsklig existens.

OLOF REHN SKRIVER: "Genom att fokusera på föreställningen om neuropsykiatriska funktionshinder missar vi människans egentliga och största sårbarhet. Den att vara människa".

Och det är väl det som psykologin handlar om! *

GUNILLA GUVÅ

Psykolog och fil dr i psykologi

tioner och helt beroende av dess beskaffenhet.

Alla är sårbara, men vissa är betydligt mer sårbara. Visst skulle det vara bra om *alla vuxna* gav barnen de rätta betingelserna för mognad utan störningar, att samhället var så klokt att kognitiv diversitet sågs som en tillgång, att ledsenhet respekterades och hanterades med, och att kvalificerad psykoterapi var tillgänglig för alla som behövde den.

Men till dess? Kan man inte unna vissa att vara lite gladare med medicinsk hjälp även om man ogillar den "onda psykiatri"? Kan vi åtminstone tillåta oss att inte riktigt veta? Forskning pågår... *

BIRGITTA DEVLIN

Psykolog på arbetsförmedlingen i Lund sedan 2011
Arbetat som psykolog sen mars 2006.

Karl Eder Öhrström Fadi Lahdo

”Vi behöver samla oss för att skapa den position som psykologyrket förtjänar”

Psykologrollen håller på att urlakas. Det anser de fackligt förtroendevalda psykologerna **Karl Eder Öhrström** och **Fadi Lahdo** som här uppmanar psykologer att agera för att skapa den position som psykologyrket förtjänar.

Psykologkåren har under en lång tid undvikit att definiera sig gentemot andra yrkesgrupper. Vi har heller inte strävat efter att ta oss an de mest ansvarstunga arbetsuppgifterna, som suicidriskbedömningar eller diagnostik av neuropsykiatriska funktionshinder. Det har lett till att vi förlorat område efter område där vi kan hävda vår unika kompetens – vilket i sin tur lett till ett slags urlakning av hur omgivningen, och vi själva, ser på psykologens kompetens.

På utbildningen lär vi oss att alltid ifrågasätta vår kunskap. När vi kommer ut i arbetslivet möts vi av platsannonser med rubriker som psykolog/kurator/behandlare. Man får intrycket att vår kompetens befinner sig i ett slags tomrum, odefinierad och till synes ihålig.

DET BORDE FÖRSTÅS inte vara på det här sättet. Som psykologer har vi en fantastisk utbildning. Vi är i grunden den enda yrkesgrupp som har den formella kompetensen – utbildning i utvecklingspsykologi, kognitiv psykologi, psykiatrisk diagnostik,

testmetodik – att genomföra breda psykiatriska bedömningar. Rätt hanterat borde det göra oss till en ovärderlig resurs på arbetsmarknaden. Trots det tycks psykologerna släppa ifrån sig ansvarsområde efter ansvarsområde till andra yrkesgrupper.

PÅ MÅNGA psykiatrimottagningar tar exempelvis socionomer anamnes i neu-

»Rätt hanterat borde det göra oss till en ovärderlig resurs på arbetsmarknaden«

ropsykiatriska utredningar – information som utgör det huvudsakliga underlaget för diagnosen – medan psykologen nöjer sig med att genomföra testning. På andra mottagningar håller läkaren i återgivningen till patienten, samtidigt som det är psykologen som gjort hela utredningen.

MÅNGA PSYKOLOGER drar sig för att göra suicidriskbedömningar, och lämnar i stället över ansvaret till läkare. Läkare får även – på psykolo-

gens begäran – göra depressionsbedömningar, eller bedömningar av bipolaritet eller autistiska svårigheter.

I dagsläget är det i praktiken svårt att argumentera för att en enhetschef inom vården ska anställa en psykolog i stället för en socionom. En av de få kvarvarande – konkreta – anledningarna, är att vi kan genomföra begåvningsbedömningar med WAIS IV.

Hur ska psykologkåren då kunna hävda sig lönemässigt mot andra yrkesgrupper?

EN ÖVERLÄKARE inom psykiatri värderas i dag lönemässigt högre än två specialistpsykologer tillsammans. Det är hög tid att agera. För oss som nyligen trätt in i psykologyrket är det en fråga om vilken framtid vi väljer, för er som är på väg ut ur yrket och in i pension handlar det om vilka möjligheter ni lämnar efter er. Vi behöver samla oss för att tillsammans skapa den

position som psykologyrket förtjänar.

Det innebär att vi måste bli lite obekväma mot oss själva. Vi behöver ta på oss arbetsuppgifter som till en början kan kännas ovana och belastande, hävda vår kompetens i alla sammanhang, och argumentera för varför just psykologer behövs. Vi behöver bevisa för arbetsgivarna att det är värt att betala mer för just vår kompetens.

VI PSYKOLOGER måste också börja samordna oss, inte bara genom medlemskap i Psykologförbundet, utan framförallt genom att föra en debatt och tillsammans verka för psykologens roll på våra arbetsplatser ute i landet. Vi uppmanar alla som är intresserade av psykologyrkets framtid att kontakta oss, antingen via profilen ”Facklig förtroendevald” på Facebook, eller via mail: facklig.fortroendevald@hotmail.se ✨

KARL EDER ÖHRSTRÖM
Psykolog
Förtroendevald inom
Psykologföreningen SLL

FADI LAHDO
Psykolog
Förtroendevald inom
psykologföreningen SLL

FOTO: STOCKPHOTO

				LEKAMLIG GODBIT	KAN HA DOLDA MOTIV	GÖRS DET OM OFRISERADE HÄSTAR?	SJÄLS-LIVET	RUNT, PLATT BRÖD	HAR VÄL-TRÄNAD BAGARE?	▼	DILLE	TACK-LADE		
				THORS FARKOST										
				SKOT-TEN RÖB	▼			JERUSA-LEMDER BUMS					KNÄCKS OCH KNÄPPS	
				➡										
				MÅSTE MÅNGEN KLIENT FÅ	KVÄST TÖLP							GRUS INTENSIFIERA		
				▶				JOSE-FINE MED DOBBAR	DRYCK MED-DELA					
				SVÄNG ÅTER	RARAST MÄRKA						FÖRFOR ENADE STATER			
BÖR PSYKOLOGER HA, ENLIGT SKPF		SOUTH DAKOTA	▼	BÖR SKUTA VARA	PRYGLA	FÖRLÖJ-LIGANDE SKRIFT	▶		INFRA-RÖD	◀	BOK-STAVS-HUND	ALLIANS NYAND-LIGHET		HAR JU ALLTID KOCKEN?
		▶												▼
▶				ÄNGLA-STAD LEMHAGEN		LÖS ISOLDES PASSION			GLÖR HÖLL NÄBBEN				SOM BRUTAL BIFF	
VÄSTE-RÅS-SLOTT		KONST-NÄRS-GRUPP			▶			RASPIG RÖD VILL KALL						
▶					RETA CHANS I SPEL					▼		FYLLEDE KISTAN		
BÖK KÖTT-RULLE		STRÅL-GLANSEN UGGLA						ARTIST-ÄRVODE			▶		LEMURKRYSS 2013	
TVE-KAMP	▶					FÖR BLING-BLING								
▶			▼	CHARM KASTAR GET?										
TAL DYNA-STI	▶	GJORDE PAPP-HAMMAR	▶											
▶		▼	DRYCK MED DRAG		FNIUS 3,14									
KAN VARA IM-PLOSIV	▶				▶		➡							

FOTO: STOCKPHOTO

Konstruktör: Lena Holmlund

Välkommen till vårt sommarkorsord!

Lös det första korsordet speciellt gjort för psykologer! Du kan vinna nobelpristagaren och psykologen Daniel Kahnemans bok *Tänka, snabbt och långsamt*.

Vi drar tre vinnare bland dem som skickat in rätt lösning och behöver det ifyllda korsordet senast 29 juli med ditt namn och adress.

Skicka till Psykologtidningen, "Korsord", Box 3287, 103 65 Stockholm. Vinnarna och lösningen presenteras i nr 6.

Lycka till!

Boktipset av Hedvig Lunderquist

Självskadande beteende av Svein Øverland

Författaren Svein Øverland, norsk specialist i klinisk psykologi och psykoterapeut med inriktning på familjeterapi och dialektisk beteendeterapi med fokus är på impulsivt självskadebeteende, har skrivit en bok som verkligen behövs: *Självskadande beteende. Försvar mot en stark inre smärta*.

Självskadande beteende har blivit ett allt större hälsoproblem bland unga och förvirringen och osäkerheten bland dem som möter fenomenet är stor. Den här boken

»Det finns hög grad av ambivalens till att ta emot hjälp«

ger både en djupare insikt i problemet och konkret vägledning i allt från förhållningssätt och bemötande till behandlingsmetoder med hänvisningar till aktuell forskning.

DEFINITIONEN som författaren förespråkar är "självskadande beteende" och kan jämföras med begreppet "avsiktlig självskada". Svein Øverland menar att "avsikt-

lig" kan vara missvisande eftersom man ofta tillför sig skadan i ett tillstånd där förmågan till logiskt tänkande och planläggning är starkt reducerad.

Boken ger en tydlig bild av vad som kan känneteckna en självskadare: humörsvägningar, lättkränkthet, låg självtillit, inflexibilitet, nedsatt förmåga att tolka kroppsspråk och sociala signaler.

Bakomliggande eller samtidiga psykiska störningar är vanliga. Det är tydligt att författaren vill få läsaren att verkligen förstå den här gruppen och hur utsatt den faktiskt är. Många kommer inte ens till behandling. Personen kan vara förhindrad av skamkänslor och kan inte förklara vilka inre skeenden som tvingar fram självskadebeteendet och undviker därför att låta någon veta.

Oftast är det familj, vänner eller skolpersonal som oroar sig och i bästa fall motiverar till behandling. När personen väl är i behandling finns en hög grad av ambivalens till att ta emot hjälp. Kontakten präglas av misstroende och ibland angrepp, som behandlaren måste parera. Som behandlare får man en insikt i vilka fällor som man kan gå i, till exempel att se självskadebeteendet som ett sätt att

Svein Øverland

SJÄLVSKADANDE BETEENDE

FÖRSVAR MOT EN STARK
INRE SMÄRTA
(Originaltitel: Selvskadin.
En praktisk tilnærming)
Av Svein Øverland
Studentlitteratur, 2011

få uppmärksamhet.

Även om författaren ger en orientering av olika behandlingsformer är det tydligt vilken behandlingsform författaren föredrar: Dialektisk beteendeterapi, som också förklaras ingående.

ÅTERKOMMANDE I OLIKA behandlingsalternativ är vikt av struktur och tydliga kontrakt. Øverland för fram nyttan av att ha ett konkret material mellan sig och patienten, som ger möjlighet för patienten att skifta fokus och skapa en begriplig bild av problemet, inte bara i ord. Som professionell lockas man att hoppa direkt till kapitel sex, där olika metoder beskrivs, alltifrån hur man

kan framföra den oro omgivningen bär på och hur man kan hantera upptäckten av självskadebeteende till användningen av metaforer, dagböcker, kedjeanalyser, affektbroar och

grafer samt hur man kan bemöta ett desperat telefonsamtal. Med tydlighet beskrivs de kraftfulla reaktioner som omgivningen kan

drabbas av och som behöver beaktas på olika sätt beroende på var man befinner sig. Inom alla områden betonas vikten av handledning.

BOKEN rekommenderas till alla verksamma inom barnpsykiatri, socialtjänst, skola men också anhöriga. Det är sympatiskt att författaren framhåller komplexiteten i fenomenet, som kan få många att tvivla på sin kompetens, samtidigt som han vill uppmuntra alla att möta dessa svårigheter genom att ta sina egna reaktioner på allvar och våga uttrycka känslor av maktlöshet. *

HEDVIG LUNDERQUIST
Psykolog inom barn
och ungdomspsykiatri

Boktipset av Alf Enbom

Ved Allt om huggning, stapling och torkning och om vedeldningens själ av Lars Mytting

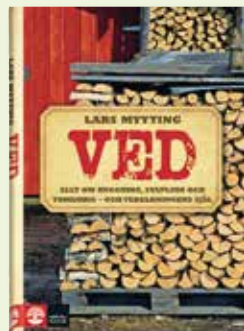
Vedstapling – ett underskattat personlighetstest? I slutet av 1800-talet brukade giftasvuxna flickor i den skogiga delstaten Maine utvärdera potentiella blivande makar utifrån hur de staplade ved. Fenomenet sammanfattades i en amerikansk veckotidskrift med följande tolkningsförslag:

Rak och stabil stapel: Rak och stabil man.

Låg stapel: Försiktig man, möjligen blyg eller svag.

Hög stapel: Höga ambitioner. Men se upp för konkurs och slöaktighet.

Ovanlig stapel: Fritänkare. En öppen själ. Se upp för svag hälsa.

VED
Allt om huggning, stapling och torkning och om vedeldningens själ
Av Lars Mytting
(Natur & Kultur, 2012)

Elegant, iögonfallande stapel: Utåtvänd, men möjligen posör.

Mycket ved: Långsiktighet. Trofasthet.

Lars Mytting

Lite ved: Ett liv ur hand i mun.

Klampar från grova träd: Tar livet i stora kliv, men kan överdriva och vara dumdristig.

Pedantisk stapel: Perfektionist. Möjligen inåtvänd.

Hoprasad stapel: Svag vilja, dålig förmåga att prioritera.

Halvfärdig stapel, klampar på marken: Instabil, lat, begiven på sprit.

En hög direkt på marken: Okunnig, förfallen, lat, begiven på sprit eller allt på en gång.

Gammal och ny ved om vartannat: Var misstänksam. Veden kan ha stulits och blandats med egen ved.

Stora och små klampar om vartannat: Förnöjsam. Att blanda in tändved bland stora klampar tyder på bra planering.

Grova, förvridna klampar från vresvuxen ved: Ihärdig. Stark vilja. Eller nedtyngd av bördor.

Ingen stapel: Inget giftasämne.

ALF ENBOM

Psykolog, psykoterapeut, specialist klinisk psykologi

NYTT I TRYCK

DET ÄR FÖRST NÄR DU STANNAR UPP SOM DU ÄR PÅ VÄG

Äventyret att leda sig själv och andra
Av Catharina Nasenius
Lingxin förlag, 2013

Psykolog Catharina Nasenius har skrivit boken *Det är först när du stannar upp som du är på väg – Äventyret att leda sig själv och andra* för att "hitta ledaren både i dig själv och andra". Genom berättelser, övningar och teorier deltar du som läsare själv i utvecklingen inom individ och organisation. Läsningen beskrivs som en resa i livet som visar på nya vägar och skapar verktyg för att lösa konflikter så att båda parter går stärkta ur dem.

Boken är en bearbetning av tidigare utgivna *Getingboet*. *

REHABILITERING VID CANCERSJUKDOM

Att möta framtiden
Av Maria Hellbom och Bibbi Thomé
Natur & Kultur, 2013

Psykolog Maria Hellbom och onkologisjuksköterska Bibbi Thomé vill med *Rehabilitering vid cancersjukdom – Att möta framtiden* ta ett helhetsgrepp inför utmaningen att allt fler lever allt längre med eller efter en cancerdiagnos. Boken tar upp: diagnosen, behandlingar och de kroniska och palliativa faserna. De flesta kapitel innehåller korta situationsbeskrivningar som kan användas som utgångspunkt för diskussion och utveckling. *Rehabilitering vid cancersjukdom – Att möta framtiden* vänder sig till psykologer, läkare, sjuksköterskor, med flera. *

**INTERNETBEHANDLING
MED KBT**
En praktisk handbok
Av Kristofer Vernmark och
Jonas Bjärehed
Natur & Kultur, 2013

Handledning för internet KBT

Internetbehandling med KBT är en möjlighet för hälso- och sjukvården att nå ut till fler som behöver hjälp, och det ska kunna ske utan att kompromissa med behandlingens kvalitet. Men hur går arbetet till i praktiken och hur hanteras de vanligaste utmaningarna?

PSYKOLOGERNA Kristofer Vernmark, ansvarig för utveckling och implementering av internetbehandling vid Psykologpartners, och Jonas

Bjärehed, forskare på institutionen för psykologi vid Lunds universitet, har skrivit boken *Internetbehandling med KBT En praktisk handbok* som ett hjälpmedel för att kunna bedriva internetbaserad KBT.

BOKEN GER EN omsorgsfull beskrivning av hela behandlingsförloppet, med särskilt fokus på behandlarens roll och hur de vanligaste utmaningarna hanteras.

Boken tar även upp grundläggande teori och det forsk-

ningsstöd som finns för internetbaserad KBT, samt fördelar och nackdelar med metoden.

GENOM ATT BELYSA kliniska fall exempel, ta upp reflektionsfrågor och innehålla övningsuppgifter och checklistor är målsättningen att *Internetbehandling med KBT En praktisk handbok* ska fungera som ett användbart hjälpmedel för den som praktiserar metoden. ✨

Rekommenderad metod vid PTSD

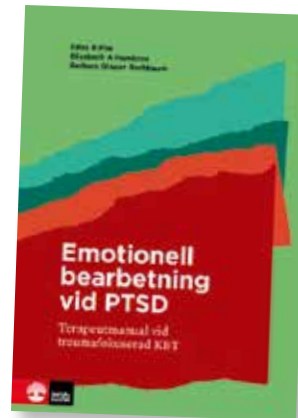
Prolonged exposure therapy är en traumafokuserad form av KBT som rekommenderas som förstahandsval vid behandling av posttraumatiskt stressyndrom, PTSD.

BOKEN *Emotionell bearbetning vid PTSD Terapeutmanual vid traumafokuserad KBT* innehåller de verktyg terapeuter behöver för att kunna utföra behandlingsprogrammet.

Bedömningsunderlag, information om PTSD, ses-

sionsupplägg, hemuppgifter och material om allians och andningsteknik ingår, liksom behovsanpassad behandling.

MANUALEN RIKTAR SIG till psykoterapeuter med KBT-utbildning som arbetar med behandling av PTSD. Till manualen hör arbetsboken *Ta tillbaka ditt liv* för klienter. Författarna är professorer i psykologi respektive psykiatri vid University of Pennsylvania respektive Emory University School of Medicine. ✨

**EMOTIONELL
BEARBETNING
VID PTSD**
**Terapeutmanual vid
traumafokuserad KBT**
Av Edna B Foa, Elizabeth A Hemmings och Barbara Rothbaum
Översättning: Christina Stalby
Natur & Kultur, 2013

FORSKNING

DISPUTATIONER:

ANNA BJÄRTÅ, Avdelningen för psykologi vid Mittuniversitetet i Östersund, disputerade den 31 maj på sin avhandling *FEAR – A process influenced by concurrent processing demand*.

JELENA COROVIC, Psykologiska institutionen vid Stockholms universitet, disputerade den 30 maj på sin avhandling *Offender profiling in cases of Swedish stranger rapes*.

MAJIA KONSTENIUS, Institutionen för klinisk neurovetenskap vid Karolinska institutet, disputerade den 31 maj på sin avhandling

ADHD in substance use disorder: prevalence and pharmacotherapy.

SELINA MÅRDH, Institutionen för beteendevetenskap och lärande vid Linköpings universitet, disputerade den 24 maj på sin avhandling *Cognitive erosion and its implications in Alzheimers disease*.

NANETTE DANIELSSON, Akademin för juridik, psykologi och socialt arbete vid Örebro universitet, disputerade 24 maj på sin avhandling *Disturbed sleep and emotion: a developmental perspective*.

MIKAEL ELF, Psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet, disputerade den 24 maj på sin avhandling *User involvement in designing a webb-based support system for young carers – inspiring views and systematic barriers*.

ARTUR NILSSON, Institutionen för psykologi vid Lunds universitet, disputerar den 10 juni på sin avhandling *The psychology of worldviews: Toward a non-reductive science of personality*.

Psykologtidningen

Postadress: Box 3287, 103 65 Stockholm
e post: tidningen@psykologforbundet.se
www.psykologtidningen.se
ISSN 0280 9702.

Annonser: Newsfactory
Bokning: Madeleine Nordberg, 08 505 738 15
madeleine.nordberg@newsfactory.se

Säljare: Niklas Nilsson, 08 587 86 531
niklas.nilsson@newsfactory.se

Annonsmaterial: Madeleine Nordberg,
08 505 738 15
madeleine.nordberg@newsfactory.se

Prenumerationer och adressändringar:
Lagern Akademikerservice
Tel 08 567 06 430
msc@akademikerservice.se

Pris: 600 kr inkl moms helår, 10 nr, 2013.
Utrikes 700 kr. Lösnummer 60 kr
Postgiro: 29 77 01 5
Bankgiro: 5675 9202

Psykologtidningen på nätet:
All redaktionell text lagras elektroniskt för att kunna publiceras också på internet. Författare som inte accepterar detta måste meddela förbehåll. I princip publicerar vi inte artiklar med sådana förbehåll.

TS kontrollerad upplaga 10 500 ex 2012.

Medlem av

Tryck: Exaktaprinting,
Malmö

**SVERIGES
TIDSKRIFT**

Psykologtidningens redaktionsråd:

Christine Johansson, psykolog verksam inom den psykiatriska slutenvården Psykiatri Nordväst, Stockholm, samt ordförande i Sveriges Neuropsykologers förening.

Jenny Klefbom, psykolog, författare och egenföretagare med inriktning på psykologiska utredningar och behandlingar av barn, unga och föräldrar.

Gerhard Andersson, professor i klinisk psykologi vid Linköpings universitet, författare och även verksam vid Karolinska institutet.

Emma Sjöblom, studeranderepresentant. Psykolog-studerande vid Stockholms universitet.

**Vill du läsa eller ladda ner äldre artiklar ur
Psykologtidningen?**

GÖR DÅ SÅ HÄR:
Gå in på www.psykologtidningen.se

GÅ TILL: Artikelsök
Sedan söker du på: författare, titel eller ämne (i rullningslistan).

SEDAN PÅ: Öppna artikel.

PRESSTOPP FÖR NOTISER

Nummer	6	7	8	9
Utgivningsdag	16/8	13/9	11/10	8/11
Manusstopp för psykolog och yrkesföreningar	1/8	29/8	26/9	24/10

SERVICEOMRÅDEN:

Förhandlingar/arbetsrätt
08-567 06 400

Professionsjuridik
08-567 06 400

Profession
08-567 06 400

Information
08-567 06 400

Organisation, administration
Ansökan om medlemskap, 08-567 06 430
Medlemsregister, 08-567 06 430
Medlemsförsäkringar, 08-567 06 407
Organisation, stadgefrågor m m, 08-567 06 407

Psykologföretagarna
08-567 06 460

KANSLI

Postadress: Box 3287, 103 65 Stockholm

Besöksadress: Vasagatan 48

Telefon: 08-567 06 400
Växeln öppen: 8.30–12 och 13–17
(fred – 16.30)

E-post:
post@psykologforbundet.se
E-post till personal:
fornamn.efternamn@psykologforbundet.se
Fax: 08-567 06 499.

Psykologförbundets hemsida:
www.psykologforbundet.se

Plusgiro: 373267-4 **Bankgiro:** 767-2066

Direktnummer till personalen:
Susanne Bertman, 08-567 06 413,
mobil 070-96 76 413,
press- och informationsansvarig.
Carl Johan Brunnerbäck, 08-567 06 454,
assistent.

Camilla Damell, 08-567 06 402,
förbundsjurist.

Berit Emilsson, 08-567 06 404, assistent.

Carl-Axel Holmberg, 08-567 06 414,
ombudsman, jurist.

Per Johansson 08-567 06 401, utredare

Maria Lindhe, 08-567 06 477,
professionsansvarig.

Peter Lundgren, 070-694 27 28, webbredaktör.

Mahlin Lenerius, 08-567 06 407,
förbundssekreterare.

Leif Pilevång, 08-567 06 410, ombudsman.

Helene Rydning, 08-567 06 408,
förhandlingssekreterare

Örjan Salling, 08-567 06 441,
mobil 070-96 76 441, förbundsledare.

Emily Storm, 08-567 06 406, ansvarig för
Psykologiguiden.

Linda Solberg, tjänstledig

Nikki Vagnér, 08-567 06 412, förhandlingschef.

Anders Wahlberg, 0705-52 07 07,
anders.wahlberg@ppab.eu

FÖRBUNDSSTYRELSEN

E-post till förbundsstyrelsen:
fornamn.efternamn@psykolog.net

Lars Ahlin, ordförande,
08-567 06 405, 0709-67 64 05.

Anders Wahlberg, 1:e vice ordförande,
0705-52 07 07, anders.wahlberg@ppab.eu

Magnus Rydén, 2:e vice ordförande,
010-486 91 16.

Renée From Mokhtar, 0454-73 34 51,
renee.from-mokhtar@ltblekinge.se

Brjánn Ljótsson, 070-717 65 62.

Maria Nermark, 0768-93 01 11,
maria.nermark@skane.se

Gunilla Pettersson-Bergström, 0702-61 10 48,
gunilla.pettersson_bergstrom@vgregion.se

Ulrika Sharifi, 0730-98 22 20
ulrika.sharifi@liv.se

Julia Stenberg, 0703-55 97 35.

Kerstin Twedmark, 0708-55 48 87,
kerstin.twedmark@telia.com

Kristian Bergman, 0760-106 334,
studerandeamot

Emmelie Carlsson, studerandeamot

FÖRHANDLINGSANSVARIGA

www.psykologforbundet.se/facklig-information

ETIKRÅDET

Per Magnus Johansson, ordförande,
031-711 00 04.

Ann-Christine Cederquist, vice ordförande,
0706-24 63 53.

Birgitta Johansson Niemelä, 018-611 42 84.

Seppo-Matti Salonen, 031-747 89 63.

Kristina Taylor, 0760-08 86 53.

Anita Wäster, 010-487 07 21.

SPECIALISTRÅDET

Håkan Nyman, ordförande,
0704-92 11 70,
hakan.nyman@neuropsykolog.com.

Ulla-Britt Selander, sekreterare,
08-642 58 34,
ulla-britt.selander@comhem.se

Gunvor Bergquist, utskottet för arbets- och
organisationspsykologi, 0520-739 66,
gunvor.bergquist@delta.telenordia.se

Roland Ericsson, utskottet för klinisk psykologi,
0515-100 62, roer@telia.com

Bengt Sonesson, utskottet för
klinisk psykologi/neuropsykologi,
0705-81 15 82,
bengt.g.sonesson@gmail.com

Ingela Palmér, utskottet för pedagogisk
psykologi, 0730-97 89 04,
ingela.palmer@live.se

STUDERANDERÅDET

Haydar Hussein, ordförande.

Emmelie Carlsson, vice ordförande.

VETENSKAPLIGA RÅDET

Lennart Melin, ordförande,
lennart.melin@psyk.uu.se

IHPU – PSYKOLOGIUTBILDARNA AB

Box 3287, 103 65 Stockholm.
E-post: ihpu@psykologforbundet.se
VD: Örjan Salling, 0709-67 64 41

Maria Lindhe, 08-567 06 477, utbildningsledare

PSYKOLOGFÖRETAGARNA

Box 3287, 103 65 Stockholm
psykologforetagarna@psykologforbundet.se
08-567 06 460
Hemsida: www.psykologforetagarna.se

STP – STIFTELSEN FÖR TILLÄMPAD PSYKOLOGI

Box 3287, 103 65 Stockholm
Eva Bergvall, 0707-61 20 26,
eva.bergvall@stadshuset.goteborg.se

www.psykologforbundet.se

marknadsannonser

MOTTAGNING UTHYRES

Psykologmottagning uthyres deltid Tanto, lugnt läge.
Ring 08 201 333 Annette

WMS-III SÄLJES

Wechsler Memory Scale, WMS III, svensk version, endast använt fyra gånger, säljes för 7.000: . Kontakta Anneli 0708 379108

TERAPIRUM UTHYRES

Psykoterapirum uthyres i väletablerad psykoterapimottagning i söder. Nära södra station. Det finns även möjligheter till deltid.
08 531 784 83 eller 0733 405 578

SÄLJES

WISC IV väska. Aldrig använd i tjänsten. I nyskick och komplett förutom att 2 testformulär saknas. Pris: 13000 kr.inkl. moms. (Pearsons pris:16142 kr)
Helena tfn. 08 550 40506, 073 6439406

DEL AV MOTTAGNING UTHYRES I CENTRALA STOCKHOLM

Möblerat rum i lokal nära T bana Östermalmstorg uthyres på heltid. Utrymme för samtal och konferens/handledning/testning. Delas med leg psykolog/leg psykoterapeut. Svar till anna@kbtperspektiv.se.

Vill du vara med och annonsera under Marknadsannonser?

Vänligen kontakta vår säljare Madeleine Nordberg på
08 505 738 15 eller psykologtidningen@newsfactory.se

Annonsera i Psykologtidningen

Sveriges viktigaste forum för psykologer

Nytt annonsformat från nr 6 2013.

Kontakta madeleine.nordberg@newsfactory.se eller simon.knudsen@newsfactory.se för information och priser.

Nytt är också att du kan annonsera på **psykologtidningen.se** för att nå ut till fler med din annons.

kursannonser

Bodynamic • Brantbjerg

Anknytning och arousal-tillstånd i helande av trauma
6-8 september 2013 i Stockholm.

Anknytning och reglering av arousaltillstånd och av emotioner är tätt förbundna. Att uppleva att våra känslotillstånd kan regleras gemensamt med andra människor är avgörande för utvecklingen av anknytning och för helande av trauma. Kursen presenterar psykomotorisk färdighetsträning som en metod som kan nå in i låsta mönster och öppna nya möjligheter för gemensam reglering i både hjälpsökande och hjälpgivande roller.

Pris: 3300 SEK vid anm. före 9 aug.

15 dagars Skandinavisk Fortbildning i Trauma terapi
Börjar 19-22 november 2013 i Köpenhamn.

Deltagande i ovanstående eller andra kortare kurser er et kritierie för deltagande

Broschyr kan beställas.

Kursledare: Merete Holm Brantbjerg Kropspsykoterapeut
medl af Dansk Psykoterapeut forening

moaiku@brantbjerg.dk **www.moaiku.dk**

MOAIKU

GÖTEBORGS
PSYKOTERAPI • INSTITUT

Göteborgs Psykoterapi Institut

Grundat 1974

Anordnar i Göteborg med start oktober 2013:

Genusutbildning utifrån psykodynamisk teori och praktik med ett feministiskt perspektiv

Kursen är ackrediterad inom psykologförbundets specialistutbildning

031-711 97 51 • www.gpsi.se

Utbildning i sexologi

28-29 augusti i Stockholm

Utbildare Gunilla Sydsjö, leg. psykoterapeut, sexolog och professor.

Program och anmälan: www.familjeradgivningen.com

Kommande nummer – Psykologtidningen				
	Sista dag: Utgåva	Sista dag: Bokning, manus	Sista dag: Färdigt material	Utskick E tidningen
Nr 6	29 juli	1 aug	9 aug	16 aug
Nr 7	26 aug	29 aug	6 sep	13 sep
Nr 8	23 sep	26 sep	4 okt	11 okt
Nr 9	21 okt	24 okt	1 nov	8 nov
Nr 10	18 nov	21 nov	29 nov	6 dec
Nr 11	13 jan	16 jan	24 jan	31 jan

SAPU

Stockholms Akademi för Psykoterapiutbildning

Handledarutbildning i Psykoterapi (1,5 år)
Start VT14

Affektfokuserad Korttidsterapi

CORE Training, avancerad kurs med
Kristin Osborn, ger certifiering (2 år) Start HT13
Fördjupningskurs (1 år), kvalificerar till
CORE Training, Start HT13

KBT för Psykodynamiker (1år)
Start HT13

Ego State Therapy (6 tillfällen) med **David Schultz**
Start HT13

Relational Management, licensieringsutbildning för
organisationskonsulter, (1 år) Start HT13

www.sapu.se eller ring 08/642 10 24

**IPT Nivå A med
klinisk tillämpning**
Kursstart: 7/10

**KBT Depressions-
behandling i grupp**
Kursstart: 25/9

UP Kursstart: GBG 3/10,
STHLM 16/9

Mindfulness
Kursstart: 5/11

Samtliga kurser är förhands-
ackrediterade som specialistkurser.

www.interagerapsykologi.se

interogera[®]
Verksam Psykologi

SUICIDPREVENTION UR KOGNITIVT SYSTEMTEORETISKT PERSPEKTIV

21–23 OKT. 2013, 17–18 FEB. 2014 & 12 MAJ 2014

Kursen vänder sig i första hand till psykiatrer, psykologer, psyko-
terapeuter och psykiatrisjuksköterskor. Kursen är sex dagar
lång, förlagd vid tre olika tillfällen och anordnas i Göteborg.
Anmälan görs senast 1 oktober via mail info@suicidprev.com
eller på telefon 031-775 79 77. Kursen är godkänd som del i
specialistutbildning i psykologi. Läs mer på suicidprev.com

SUICIDPREVENTION I VÄST

IPT nivå A

Psykologhuset i Karlskrona
arr. 4-dagars kurs i september 2013

Kursledare är dr Roslyn Law, auktoritet
inom IPT - området.

Avgift är 8 900:- exkl. moms.
Sista anmälningsdag är 30/6.

För mer info:
www.psykologhusetikarlskrona.se

HANDLEDNING - KONSULTATION - COACHING

Diplomutbildning i Organisationspsykologi

i Gamla Stan i Stockholm

Kursstart ht 23-24/9 2013 och vt 13-14/1 2014

Lär att som handledare, coach, konsult och ledare hantera utvecklingspro-
cesser i ett organisatoriskt sammanhang. Träna ditt personliga ledarskap,
din förmåga till helhetssyn och att medvetet använda dig själv som
instrument för att utveckla dialog och samspel. Utbildningen är godkänd
som del i specialistutbildningen i arbetslivets psykologi.

**RISLING
PARTNERS**

Kindstugatan 1, Stockholm
Tel: 08-22 30 20
E-post: info@risling.se
Hemsida: www.risling.se

Vattentrappa står för reflekterande dialog!

AKTUELLT HÖST 2013

I höst startar även:

Personligt Ledarskap: Kvinna
- Konsult och Ledare start 30/9
**Konsten att få ihop Arbete –
Kärlek – Föräldraskap** start
4/10 Ledare leg. psykologerna
Ulla Risling (specialist) och Jila
Eftekhari.

Har du handledningsuppdrag?

Vår utbildning i handledning vänder sig till dig som har expertkompetens inom ditt område, genomför handledningsuppdrag och vill utveckla din handledningskompetens.

Utbildningen fokuserar de kompetenser som behövs för att genomföra effektiv, strukturerad och evidensbaserad handledning. Vi identifierar dina utvecklingsområden och varvar teoretiska och praktiska moment med handledning på dina pågående handledningsuppdrag.

Kursen är godkänd som specialistkurs av Psykologförbundet.

15 heldagar fördelade över 3 terminer
Kursstart, 28-29/8

Ska din verksamhet bedriva utvecklingsarbete?

Vi erbjuder en kostnadseffektiv form av organisationsutveckling för din verksamhet genom att den som leder ert förändringsarbete går vår utbildning Psykologen som ledare.

Utbildningen erbjuder en ram för genomförande av utvecklingsprojekt på arbetsplatsen där deltagarna tillförs teoretisk kompetens i förändringsarbete och ledarskap samt får kontinuerlig projekthandledning. Genom konkret förändringsarbete bygger verksamheten upp sin kompetens. Kursen är godkänd som specialistkurs av Psykologförbundet.

Utbildningen möjliggör dessutom att deltagaren använder sitt utvecklingsprojekt som vetenskapligt arbete inom sin specialistutbildning.

12 heldagar fördelade över två terminer
Kursstart, 12/9 2013

Höstens kursstarter i Göteborg och Stockholm

Handledningsutbildning
Göteborg 28-29/8 (HLht13)

Psykologen som ledare
Göteborg 12/9 (PLht13)

KBT för psykologer med Psykodynamisk grund
Göteborg 5/9 (Kbt18)
Stockholm 19/9 (Kbt19)

KBT Vidare
Göteborg 30/8 (KBTv10)

Utbildningar genomförs också på din ort som uppdragsutbildning. Hör av dig för offert!

mindmatter

Tel 031-711 52 10 | www.mindmatter.se

GRUNKURS I MINNESÅTERKONSOLIDERING/ AFFEKTIV PSYKOTERAPI

Denna kurs bygger på minnesåterkonsolidering, det vill säga ny lagring i långtidsminnet. Inom affektiv neurovetenskap har det framkommit att känslominnen har en instabilitet som gör att de kan återkonsolideras i en förändrad form.

I kursen presenteras grunderna för denna förändring av långtidsminnet. Med en manualiserad affektiv psykoterapi kan negativa minnen, flashbacks, oroande tankar, malande tankar, negativa kroppsliga känsloreaktioner och mardrömmar återupplevas i en ny form i ett nytt sammanhang och härigenom förändras, vilket är till stor hjälp vid rädslorrelaterad problematik och känsloreglering. Affektiv psykoterapi är utvecklad vid Karolinska Institutet och Stockholms Läns landsting. Kursen består av en kombination av teori och praktiska övningar, med övervägande fokus på övningar.

Tid: 13 - 15 september 2013, sista ansökningsdag 2/9 2013

Kostnad: 4 000 kr exklusive moms (1 000kr)

Plats: Centrala Stockholm

Lärare: Göran Högberg med dr, Ann Helleday leg. psykolog, Marie Cassel socionom, Jörgen Krantz socionom

Anmälan: marie.cassel@telia.com

Information om innehållet: gor.hogberg@gmail.com

Vi har delat ut madrasser, filter, vedeldade kaminer och tjock vinylplast till hundratals familjer som har flytt från Syrien till Libanon. Tack vare det har de klarat den stränga vintern. Nu fortsätter vi att hjälpa de mest behövande. Behoven är enorma. Gör vad du kan. Tack. Läs mer på lakarmissionen.se

SÄTT IN DIN GÅVA PÅ 90 00 21-7. SKRIV "SYRIEN" PÅ TALONGEN. ELLER SMS: A SYRIEN100 TILL 72 980 SÅ SKÄNKER DU 100 KRONOR.

Läkarmissionen
Förändrar framtiden för utsatta människor

Psykolog, Hörselrehabiliteringen i Skellefteå

ARBETSPLATSBESKRIVNING

Habiliteringscentrum är en basenhet inom verksamhetsområde Medicin som består av barn och ungdomshabilitering, särskilt stöd och rehabilitering för vuxna samt hörselrehabilitering och synrehabilitering. Verksamheten ger rådgivning och annat personligt stöd enligt LSS samt rehabilitering enligt HSL till barn, ungdomar och vuxna med bestående funktionsnedsättningar. Habiliteringscentrum är en länsverksamhet med ca 170 medarbetare och arbetsplatser i Vilhelmina, Lycksele, Skellefteå och Umeå.

Verksamhetens uppgift är att bidra till god hälsa och bästa möjliga funktionsförmåga samt goda villkor för ett självständigt liv och ett aktivt deltagande i samhällslivet för de barn, ungdomar och vuxna vi möter. Arbetet är tvärprofessionellt och bedrivs i team/arbetslag.

Hörselrehabiliteringen arbetar med rehabilitering/rehabilitering till personer som har hörselnedsättning, dövhet, dövblindhet eller hörselrelaterad problematik som tinnitus och ljudkänslighet. Hörselrehabiliteringen är en länsverksamhet med arbetslag i Skellefteå och Umeå. Arbeta i resten av länet förekommer. Här arbetar för närvarande 3 av de 22 psykologer som finns inom Habiliteringscentrum. I arbetslagen/teamen ingår förutom psykolog även hörselpedagoger, kuratorer, audionom och administratör.

ARBETSBESKRIVNING

I Västerbotten, precis som i övriga Sverige, räknar man med att ca 10 % av befolkningen har någon form av hörselnedsättning - från lindrig hörselnedsättning till total dövhet. Många behöver någon gång stöd av en psykolog med specifik kompetens inom hörsel- och dövområdet. Hörselrelaterade tillstånd ger ofta konsekvenser där psykologiskt stöd är viktigt; förlusten av ett eller flera sinnen, begränsningar i sociala sammanhang, minskad delaktighet, skol- och arbetsrelaterade misslyckanden, trötthet, nedstämdhet, stresskänslighet, oro och upplevelse av minskad livskvalitet.

Vid hörselrehabiliteringen arbetar vi i team och ger stöd och rehabilitering som ska bidra till goda levnadsvillkor och ökad delaktighet i samhällslivet för den enskilde. De insatser vi utför planeras tillsammans med brukaren (och föräldrar, då det gäller barn och ungdomar). I ett första steg kartlägger vi hans/hennes livssituation, för att tydliggöra inom vilka områden som delaktigheten är begränsad.

Som psykolog vid hörselrehabiliteringen i Skellefteå arbetar du med barn, ungdomar och vuxna och bidrar med den psykologiska kompetensen i arbetslaget. I arbetet ingår att göra psykologiska bedömningar, ge psykologiskt stöd, rådgivning och behandling utifrån individens funktionsnedsättning och konsekvenserna i vardagen. Insatser som psykologen ger kan även vara information och utbildning i grupp. Visst utredningsarbete kan förekomma. Tjänsten innefattar även psykologuppdrag vid synrehabiliteringen.

KVALIFIKATIONER

Vi söker dig som:

- Är legitimerad psykolog.
- Har kunskap om vilka konsekvenser funktionsnedsättningar och bristande tillgänglighet kan få i personers liv samt har förmåga att förmedla detta till enskilda, familj och övriga nätverk.
- Vi ser gärna att du har erfarenhet av arbete inom rehabilitering/rehabilitering och av utredningsarbete.
- Har körkort, eftersom arbetet innebär resor i tjänsten.

Stor vikt läggs vid god samarbetsförmåga samt personlig lämplighet. Kunskap/intresse för teckenspråk eller tecken som stöd (TSS) är en fördel men inte ett krav.Handledning erbjuds.

ANSTÄLLNINGENS OMFATTNING

Anställningsform: Tillsvidareanställning
Omfattning: Heltid
Tillträde enligt överenskommelse

ANSÖKAN

Ansök senast: 2013-06-14
Referensnummer: CL 13 15

ANSTÄLLNING

Arbetsid: Dagtid

KONTAKT

Kontaktperson
Lars Lidgren, Avdelningschef
0910 - 77 49 43 eller 070 - 683 96 58

Facklig företrädare
Yannick Kercoff, SP
0910 - 77 07 02

Psykolog

Mödra- barnhälsovården i samverkan med Barn- och utbildning i Sävsjö kommun

Är du legitimerad psykolog som vill vara med och utveckla samverkan mellan Landstingets mödra- barnhälsovård och skolan i Kommunen? Då kan vi ha tjänsten för dig. Tjänsten innebär ett stimulerande och varierat arbete med goda möjligheter att påverka sin egen arbetssituation. Samverkan och gemensamt utvecklingsarbete sker med övriga psykologer i länet både med andra mödra- och barnhälsovårdpsykologer och skolpsykologer. Som psykolog är du självständig i din profession, men har samtidigt ett nära samarbete med övriga medarbetare på familjecentralen och i skolan/kommunen.

Omfattning

Tjänsten är på heltid, 50% inom mödra- barnhälsovård i Landstinget och 50% inom barn- och utbildning i Sävsjö Kommun. Tillträde snarast eller enligt överenskommelse. Provanställning kan komma att tillämpas.

Dina arbetsuppgifter

Arbetet som psykolog både inom mödra- barnhälsovården och barn- och utbildning, är i hög grad förebyggande och består framförallt av individ- och familjeinriktade insatser i form av bedömning och kortare behandlingsinsatser. Utredningar är en annan förekommande arbetsuppgift. Som psykolog inom mödra- barnhälsovården arbetar man i en sammanhållen vårdkedja under graviditet, spädbarnstid och förskoleår. Inom barn- och utbildning arbetar man med elever mellan 6-19 år.

Din kompetens

Du ska vara legitimerad psykolog. Tidigare erfarenhet av arbete inom mödra- barnhälsovård och/eller skolan är meriterande. Stor vikt läggs vid personlig lämplighet, samarbetsförmåga samt förmågan att arbeta självständigt. Körkort är ett krav då en del av upptagningsområdet är landsbygd. Utvecklingsträffar sker ofta på annan ort inom länet.

Frågor och ansökan

Upplysningar lämnas av:
Vårdenhetschef Eva Waerme, Barnhälsovården tfn 0381-356 32
Mödra- barnspsykolog Eva Sjögren, tfn 0380-553397.
Barn- och utbildningschef Tord du Rietz, Barn- och utbildning tfn 0382-15273, mail tord.durietz@savsjo.se.

Välkommen att söka jobbet via länken nedan. Urval och intervjuer kan komma att ske löpande. Sista ansökningsdag 130616.

Läs mer och ansök på www.lj.se/jobb

Vill du veta mer kontakta tf enhetschef
Anna-Lena Flygare, tfn 054-61 73 96.

Vill du veta mer kontakta tf verksamhetschef
Lena Möller, tfn 054-61 40 77, sektionschef
Marianne Fleron, tfn 054-61 85 53.

Sista ansökningsdag 18 juni 2013
Välkommen med din ansökan.

Läs mer om tjänsterna på

PSYKOLOG TILL BIRGITTA- OCH EKESKOLAN!

En tjänst för dig som besitter en ambition att ge eleverna förutsättningar för en bättre framtid samt drivs av komplexa och intressanta utmaningar. Birgittaskolan vänder sig till elever med hörselnedsättning och Ekaskolan vänder sig till elever med synnedsättning i kombination med ytterligare funktionsnedsättning. Du kommer att arbeta med konsultation, utredning och handledning inom specialskola och boende.

Specialpedagogiska skolmyndigheten

Specialpedagogiska skolmyndigheten arbetar för att barn, unga och vuxna oavsett funktionsförmåga ska få förutsättningar att nå målen för sin utbildning.

Läs på www.spsm.se

LÄTER DET INTRESSANT?
LÄS MER PÅ WWW.ACADEMICWORK.SE
ELLER KONTAKTA CATHRIN.EKLUND@ACADEMICWORK.SE
TEL 073-64 48 506 ANNONSID: 14924160

**ACADEMIC
WORK.**
HOME OF THE YOUNG PROFESSIONALS

NYBRO KOMMUN

Vi söker

Leg. Psykolog alt. PTP-psykolog till kommunens resursgrupp, som består av två psykologer, kurator och två specialpedagoger.

Tillträde den 15 augusti eller enligt överenskommelse.

Sista ansökningsdag: 2013-06-24

Mer information hittar du på www.nybro.se under "Arbete & näringsliv".

Väx med oss! Nu söker vi:

VÄSTERÅS STAD

Psykolog

Lärresursenheten inom Barn- och ungdomsförvaltningen i Västerås Stad är en uppdragsfinansierad funktionsenhet med uppgift att tillhandahålla stödjourer inom skolområdet. Vi söker nu en psykolog till stödteam grundskolor. Som psykolog stödjer och leder du pedagogerna, gör utredningar och bedömningar samt leder olika diskussionsgrupper och individuella samtal med eleverna.

Sista ansökningsdag är 16 juni.

Läs mer om tjänsten på www.vasteras.se eller kontakta Birgitta Olofsson (enhetschef) 021-39 24 66

För ett
**friskare
tryggare
och rikare liv**

**BUP AnorexiBulimiCenter
Kalmar söker**

Leg psykolog

Sista ansökningsdag 17 juni.
Läs mer och ansök på
Ltkalmar.se/ledigajobb

Landstinget
i Kalmar län

**SALA
KOMMUN**

Skolpsykolog i Sala

Två legitimerade psykologer med körkort sökes till Elevhälsan vid Skolförvaltningen.

Läs mer på: www.sala.se

Bli Livsviktig!

Bli regelbunden givare på cancerfonden.se eller ring 020-59 59 59.

Vi tänker besegra cancer. Vill du vara med?

Cancerfonden

SKOL OCH BARNOMSORG, NÄRHETSOMRÅDE CENTRUM

Psykolog

Kontakta Erling Rask, tel. 0470-41997.
Ansökan senast 2013-06-10.

Läs mer och ansök via
www.vaxjo.se/ledigajobb

**Växjö
kommun**
Europas grönaste stad

VI SÖKER PSYKOLOGER TILL STOCKHOLM, GÖTEBORG OCH KRISTIANSTAD

Läs mer på rekryteringsmyndigheten.se

Rekryteringsmyndigheten.

Ka olinen 651 80 Karlstad, Telefon 0771-24 40 00, rek yte ingsmyndigheten.se

Vi växer och söker organisationskonsult /leg. psykolog

Läs mer om tjänsten på www.betania.se

Vi kan, vi vill, vi vågar utveckla elevhälsan med
glädje, engagemang och delaktighet
Nu söker vi:

Skolpsykolog

www.hudiksvall.se/ledigajobb

Hudiksvalls
kommun

Universitetssykehuset Nord Norge HF (UNN) er et universitetssykehus som tilbyr befolkningen i den nordligste landsdel medisinsk spisskompetanse av høy kvalitet. Samtidig er UNN lokalsykehus for Troms og deler av Nordland. Foretaket har 6000 ansatte. Virksomheten skal bygge på kvalitet, trygghet, respekt og omsorg.

UNN Narvik - Bup Narvik

Psykolog/psykologspesialist med lederfunksjon

Brenner du for faget og ledelse, og ønsker å kombinere jobben med muligheten for en aktiv fritid - da er dette noe for deg!

Kontakt: Seksjonsleder Tore Opdahl, tlf. 76 96 86 00 eller
Psykologspesialist Ritt Dalan, tlf. 75 42 58 80.

Søknadsfrist: snarest

Fullstendige annonsetekster, samt lenke til elektronisk søknadsskjema finnes på www.unn.no/jobbsok

Vi ønsker ikke kontakt med annonseselgere!

UNIVERSITETSSYKEHUSET NORD-NORGE
DAVVI-NOROGGA UNIVERSITEHTABUOHCEVIESSU

frantz.no

City Psykologhus Stockholm

expanderar och söker tre nya partners, leg psykolog och leg psykoterapeut med F-skattsedel och inriktning PDT

- Barn/ungdomspsykoterapi
- Familj/parpsykoterapi (manlig)
- Individual psykoterapi med handledarkompetens

Välkommen med din ansökan senast 17 juni 2013

Information om tjänsterna ges av Munhi Westin
tel: 070-76 72 007 eller läs mer på www.citypsykologhus.se

Förskolepsykolog

Resursteamet Upplands-Bro kommun söker en förskolepsykolog med helhetssyn, engagemang och professionalism.

Sista ansökningsdag 9 juni 2013.

Upplands-Bro
KOMMUN

Utbildningskontoret
08-581 690 00
kommun@upplands-bro.se
www.upplands-bro.se/jobb

Landstinget Västmanland söker

Psykolog

till BUPs öppenvårdsmottagning i Fagersta.

Vi tar emot barn- och ungdomar från Fagersta, Norberg och Skinnskatteberg.

Vi söker en psykolog som vill komma till ett team med stimulerande arbetsuppgifter, ett gott arbetsklimat och goda utvecklingsmöjligheter!

Fagersta erbjuder dig ett rikt liv med låga huspriser, bra skolor, ett nära friluftsliv, båtliv, golf och goda kommunikationer till stad och fjäll. Hos oss kan du kombinera familjeliv och karriär.

Välkommen med din ansökan!

Landstinget Västmanland är en av länets största arbetsgivare med ca 6 500 anställda. Landstingets huvuduppgift är att bidra till ett gott liv för västmanlänningen. Det gör vi genom att arbeta med hälso- och sjukvård, tandvård, utbildning, kultur, näringslivsfrågor, kommunikationer och miljö.

Läs mer på www.ltv.se

Region Skåne söker:

MBHV-Psykolog

Enheten för Mödra- Barn och Ungdomshälsa
Helsingborgs lasarett
Helsingborg

Alla jobb hittar du på www.skane.se/jobb

Region Skåne ska främja god hälsa, vi ansvarar för att det finns bra sjukvård och kollektivtrafik för alla i Skåne. I vårt uppdrag ingår också att verka som koordinator, inspiratör och samlande kraft för utvecklingen i Skåne. Vi är Skånes största arbetsgivare med 32 000 medarbetare och en total budget på 37 miljarder kronor (2012). Högsta beslutande organ är regionfullmäktige som väljs av invånarna i Skåne.

www.slso.sll.se

BUP i Stockholm, verksamhetsområde Nordost söker enhetschef till BUP Danderyd

Se hela annonsen och sök jobbet här:

www.bup.se/jobba-hos-oss

Vi söker nya medarbetare

Sahlgrenska Universitetssjukhuset

Psykolog

Rättspsykiatri, Rågården

Tillsvidare. Heltid. Tillträde Enligt överenskommelse.

Ref.nr: 2013/2087

Upplysningar: Enhetschef Margareta Niklasson, tfn 031-343 78 35.

Sista ansökningsdag: 2013-07-02.

www.vgregion.se/jobb

Psykolog

Barn- och ungdomspsykiatriska kliniken,
Jönköpings sjukvårdsområde

Läs mer och ansök på www.lj.se/jobb

VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN

Ta hand om dig själv också!

– Skaffa försäkringen som tar dig snabbare tillbaka till jobbet om du blir sjuk.

En av dina förmåner som medlem i Psykologföretagarna är riktigt bra försäkringar – till bra pris.

Sjukvårdsförsäkringen kan hjälpa dig att korta ner din och personalens frånvarotid vid sjukdom. Något som både minskar bekymren och företagets kostnader, och det för bara 234 kronor i månaden.

Tecknar du försäkringen innan den 20 juni 2013 får du de två första månaderna helt utan premie. För att få mer information om sjukvårdsförsäkringen eller att teckna den – kontakta din försäkringsförmedlare Swedish Insurance Group på **08-566 100 80** eller **psykolog@cata.se**.

JUST NU:
2 MÅNADER
PREMIEFRITT!
(Värde 468 kronor)

Ett tryggt grundskydd ingår i medlemskapet

Psykologföretagarnas företagsförsäkring täcker bland annat:

- skydd av företagets egendom
- lagstadgad ansvarsförsäkring med patientförsäkring
- överfallsförsäkring
- krisförsäkring.

Försäkringen ingår i medlemskapet för företag där samtliga aktiva ägare är medlemmar i Psykologföretagarna och vars omsättning är maximalt 5 msek om året. Vi har bra lösningar för större företag också – kontakta din försäkringsförmedlare för mer information!